m_econ_2026___

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Економічний факультет
Кафедра фінансів і кредиту

ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:
здобувач другого курсу, групи 272-2м
денної форми навчання
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок
Малишев Нікіта Ігорович_____
Керівник:
доцент Харабара Віолетта
Миколаївна_____

До захисту допущено:
протокол засідання кафедри № 6 від «02» грудня 2025 р.

В.о. зав. кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Бак Н.А.

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Малишев Н.І. Фінансовий ринок України: стан та перспективи розвитку. Рукопис. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2025.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку фінансового ринку. Висвітлено його економічну сутність, розкрито основні функції та охарактеризовано механізм функціонування фінансового ринку України. Проаналізовано діяльність фінансових посередників та визначено їхній вплив. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення функціонування і стимулювання розвитку фінансового ринку України.

Ключові слова: фінансовий ринок, банківська система, фондовий ринок, криптовалюти, цифровізація.

ANNOTATION

Malyshev I. Financial Market of Ukraine: Current State and Development Prospects. Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2025.

The qualification work examines the theoretical, methodological, and applied aspects of financial market development. Its economic nature is highlighted, the main functions are identified, and the mechanism of functioning of Ukraine’s financial market is described. The activities of financial intermediaries are analyzed and their impact is determined. Recommendations for improving the functioning and promoting the development of Ukraine’s financial market are proposed.

Key words: financial market, banking system, stock market, cryptocurrencies, digitalization.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н.І.Малишев

ЗМІСТ

ВСТУП……..3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ……..6
1.1. Сутність та роль фінансового ринку в економіці країни……..6
1.2. Механізми функціонування фінансового ринку України.....……12
1.3 Характеристика інструментів фінансового ринку...……19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1…… 27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ...……...29
2.1. Аналіз основних показників фінансового ринку України…….…..29
2.2. Банки, як одні з основних учасників фінансового ринку України……..36
2.3 Особливості функціонування окремих сегментів фінансового ринку України……...42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2……48
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ…….…50
3.1. Проблеми та чинники деструктивних факторів на фінансовому ринку України……...50
3.2. Напрямки підвищення ефективності функціонування та розвитку фінансового ринку України……..58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3……67
ВИСНОВКИ…..……..69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.……73
ДОДАТКИ……...……...78

ВСТУП

Фінансовий ринок є ключовим елементом економічної системи держави, оскільки забезпечує рух фінансових ресурсів між підприємствами, домогосподарствами, державним сектором і зовнішніми інвесторами. У сучасних умовах його роль зростає втричі, адже він перетворюється не лише на інструмент перерозподілу капіталу, а й на індикатор економічної стійкості країни, її інвестиційної привабливості та здатності протистояти зовнішньополітичним і внутрішнім шокам. У період воєнного стану, масштабних трансформацій державного управління та швидкого технологічного розвитку фінансовий ринок України одночасно переживає фазу структурної перебудови та адаптації до нових економічних реалій.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного наукового аналізу сучасних процесів, що відбуваються на фінансовому ринку України, і тих деструктивних чинників, які сьогодні визначають траєкторію його розвитку. Воєнні дії, високий рівень макроекономічної невизначеності, енергетичні ризики, значна залежність державного сектору від зовнішнього фінансування, коливання валютного курсу, переформатування банківської системи та стрімке зростання криптовалютного сегменту впливають на динаміку фінансових потоків та ефективність функціонування ринку загалом.

Проблематика дослідження полягає в тому, що попри ознаки стабілізації в окремих сегментах, фінансовий ринок України характеризується низкою проблем: недостатньою капіталізацією фондового сектору, нерозвиненістю ринку корпоративних цінних паперів, надмірною часткою державних фінансових інструментів у структурі торгів, низьким рівнем фінансової грамотності населення, затримками у формуванні сучасної законодавчої бази щодо цифрових активів та дефіцитом довгострокового інвестиційного капіталу.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз сучасного стану фінансового ринку України, визначення ключових деструктивних чинників його функціонування та обґрунтування перспективних напрямів підвищення

ефективності і стабільності фінансової системи в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій.

У завданні даного дослідження передбачається комплексне вивчення фінансового ринку України через послідовне вивчення низки напрямів, що випливають із поставленої мети. Насамперед необхідно розкрити його економічну сутність, функції та структурні складові, а також проаналізувати історичні умови формування вітчизняної фінансової системи.

Подальший етап передбачає оцінку динаміки ключових показників розвитку ринку у 2021–2025 роках і детальний аналіз діяльності банківського, фондового та криптовалютного секторів як провідних учасників фінансової екосистеми. Одним із ключових завдань є виявлення деструктивних чинників, що впливають на стабільність ринку, визначення їх економічної природи та структури впливу. Завершальним напрямом є обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування фінансового ринку, включаючи оцінку можливостей його цифрової трансформації та інтеграції державних електронних сервісів у фінансову інфраструктуру.

Об’єкт дослідження - фінансовий ринок України як цілісна система взаємодії фінансових інститутів, інструментів та механізмів перерозподілу ресурсів.

Предмет дослідження - процеси функціонування, структура, деструктивні фактори та механізми розвитку фінансового ринку України у 2021–2025 роках.

Методологічну основу роботи становлять:

- загальнонаукові методи: аналіз, дедукція, порівняння, узагальнення, логічний та історичний методи;
- спеціальні економічні методи: статистичний аналіз, економіко-математичні підходи, графічні методи візуалізації даних, порівняльний аналіз міжнародного досвіду;
- структурно-функціональний підхід до оцінки діяльності учасників фінансового ринку;
- системний підхід до оцінки деструктивних факторів.

Інформаційну базу становлять:

- статистичні дані Національного банку України;
- офіційні матеріали Державної служби статистики України;
- законодавчі та нормативно-правові акти України;
- аналітичні звіти Світового банку, МВФ, OECD, НКЦПФР;
- дані фондових бірж України та криптовалютних платформ;
- наукові публікації та монографії вітчизняних та зарубіжних економістів;
- результати соціологічних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні підходів до класифікації деструктивних чинників, що впливають на фінансовий ринок України у воєнний період, із виокремленням їх економічної, інституційної та поведінкової природи. У межах роботи поглиблено теоретичні засади аналізу взаємодії банківського, фондового та криптовалютного секторів, що дозволило обґрунтувати їхню системну взаємозалежність і роль у трансформації фінансової екосистеми. Запропоновано концептуальну модель цифрової інтеграції фінансового ринку із залученням державних електронних сервісів, яка розкриває потенціал технологічної модернізації та підвищення прозорості фінансових операцій. Крім того, сформовано методичні рекомендації щодо зміцнення стійкості фінансового ринку в умовах енергетичних загроз і воєнних ризиків, що забезпечує практичну цінність отриманих результатів і можливість їх застосування в процесі подальших реформ.

Апробацією до даної роботи виступає представлення автором тез під назвою: «Криптовалюта в світі: стан, регулювання таперспективи», що були опубліковані на 7 Міжнародній науково-практичній конференції від 10 квітня 2025 року.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок, включаючи таблиці, рисунки та додатки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

1.1. Сутність та роль фінансового ринку в економіці країни

Фінансовий ринок- ключовий елемент фінансової системи держави. В простому розумінні фінансовий ринок- це зв'язок, що забезпечив безперервний рух фінансових ресурсів між усіма секторами економіки. Його розвиток визначає темпи економічного зростання, його спад проблеми економічної середи, його стабільність визначає ефективність роботу фінансових суб'єктів.

Сучасний фінансовий ринок України — це складна багаторівнева структура**,** в якій сплітаються традиційні банківські операції, ринок цінних паперів, валютні та кредитні інструменти, а також цифрові активи, що з кожним днем все більше проникають в традиційну фінансову систему .

У науковій літературі існує велика кількість поглядів, щодо визначення корінної сутності фінансового ринку. З одного боку він може бути, як інституційна з іншого — як механізм економічних відносин.

На думку Л. Гаряги, фінансовий ринок: «це система економічних відносин, що забезпечує перерозподіл грошових ресурсів у процесі купівлі-продажу фінансових активів»[2, с.35]. С. Мочерний підкреслює, що: «фінансовий ринок — це частина грошового обороту, де формується попит і пропозиція на вільні фінансові ресурси» [17, с.20].

У західній економічній науці фінансовий ринок розглядається більш інтегровано в життя громадян, як сукупність механізмів, через які домогосподарства, підприємства, уряди розподіляють й звичайні громадяни переміщають ресурси у просторі та часі. Фінансовий ринок в їх розумінні більш схожий на нервову систему, ніж на механічний інструмент. [48, с.56].

На думку Андреаса Домбрета: «Не потрібні фінансові ринки, які обслуговують лише самих себе. Нам потрібні банки та інші інституції, що

сприяють ефективному розподілу коштів і стимулюють раціональні, орієнтовані на майбутнє інвестиції.» [34, с.1]

Підсумовуючи треба сказати, що наші вітчизняні економісти на відміну від західних більш системно характеризують фінансовий ринок, в той час коли західні голосують за його інтеграцію в суспільне життя.

На думку автора даної роботи, фінансовий ринок є поняттям цілеспрямованим і всеосяжним. Він подібно морю реагує на будь які коливання незалежно від сили їхнього впливу, та цим доказує свою інтегрованість с систему суспільного життя.

Історично фінансовий ринок розглядався, як економічна система у межах якої відбувається рух капіталу між заощадниками та споживачами фінансових ресурсів. Проте у сучасних реаліях 2025 року фінансовий ринок слід розглядати, як поняття широке, а не суто економічну категорію.

На сьогодні він став соціально-психологічним явищем, що безпосередньо впливає на очікування, поведінку та рішення громадян, інвесторів і бізнесу. Його стан формується не лише макроекономічними показниками, а й емоціональним станом населення, трендами і довірою до банківської системи, стабільністю національної валюти, інформаційною прозорістю та непередбачуваністю державної політики. [5, с.1]

У західній економічній науці (Р. Талер, Д. Канеман, Р. Шиллер) сформували напрям “поведінкові фінанси” (behavioral finance), який пояснює, що рішення на фінансовому ринку часто є результатом психологічних факторів — страху втрат, надмірного оптимізму, стадної поведінки чи інформаційного шуму.

Сутність фінансового ринок у такому підході постає не як ідеальна модель рівноваги, а як динамічне середовище людських емоцій і реакцій прикріплене до економічної середи.

Для України ця концепція особливо актуальна. Рівень довіри громадян до фінансових інститутів традиційно залишається низьким, що зумовлено наслідками криз 1990-х, 2008-го, 2014-го років і банківських банкрутств.

Більшість населення приймає фінансові рішення, спираючись не на аналітику, а на соціальний досвід — “як у знайомих”, “як радять у ЗМІ”.

Це створює умови для ефекту стадності, коли колективні настрої (наприклад, панічне зняття депозитів чи ажіотажне скуповування валюти) здатні впливати на стабільність усієї фінансової системи.

На основі вище приведених фактів і тез видатних економістів можна сформувати власне визначення фінансового ринку:

Фінансовий ринок — це багаторівнева система, що поєднує в собі економічні і соціально-психологічні відносини, внаслідок яких відбувається рух фінансових ресурсів, не тільки на всіх рівнях державних відносин, а і на світових ринках.

Він функціонує на основі взаємодії фінансових інститутів, нормативно-правових механізмів і довіри учасників, що перетворює його на не лише економічну, а й соціальну категорію, чутливу до очікувань, де емоцій та рівень фінансової культури суспільства є вирішальними

Фінансовий ринок виконує багатофункціональну роль у системі економічних відносин. Основні його функції можна узагальнити таким чином:

- Мобілізаційна функція – полягає у залученні вільних коштів від підприємств, державних установ і населення для їх подальшого в економіку. Без цієї функції неможливо забезпечити відтворення основного капіталу, та протидіяти інфляції. [9, с.28].
- Розподільча функція – забезпечує переміщення капіталу від суб’єктів із надлишком капіталу до суб’єктів, які потребують їх. Ця функція сприяє рівномірному розвитку структури економіки, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності фінансового сектору.
- Функція ціноутворення – на основі співвідношення попиту та пропозиції на фінансові активи формується їхня ринкова ціна. Таким чином, ринок саморегулюється і відкидає продукти з низьким попитом, та завищеними цінами.

- Регулююча функція – через зміну облікової ставки, обсягів емісії, інтервенції на валютному ринку центральний банк регулює ліквідність і рівень інфляції.
- Інформаційна функція – фінансовий ринок створює статистичну інформацію про стан економіки, кредитоспроможність підприємств і очікування інвесторів. [26, с.33].
- Функція управління ризиками – ринок надає можливості до мінімізації ризиків, та інструменти для хеджування валютних, процентних та кредитних ризиків.
- Стимулююча функція – сприяє розвитку інновацій, адже наявність доступного капіталу заохочує підприємства до впровадження нових технологій.
- Соціально-економічна функція – фінансовий ринок створює основу формування культури інвестування та фінансової грамотності серед, населення, що в свою чергу надає можливості для підвищення добробуту громадян.

Сформований і стабільно функціонуючий фінансовий ринок становить фундамент ефективної фінансової системи, адже саме через нього відбуваються ключові економічні процеси - накопичення капіталу, здійснення інвестицій, надання кредитів, страхування ризиків та розподіл фінансових ресурсів і доходів у суспільстві. Він виступає сполучною ланкою між реальним і грошово-кредитним секторами економіки.

Для держави фінансовий ринок виконує ще кілька стратегічних функцій:

- Забезпечення економічної безпеки держави.

Однією з ключових функцій фінансового ринку є підтримання економічної стабільності та фінансової незалежності держави. Розвинений ринок дозволяє державі акумулювати внутрішні ресурси, кошти домогосподарств, підприємств і фінансових інституцій

У період 2022–2025 рр. цей механізм відіграв особливо важливу роль: внутрішній ринок державних запозичень став основним джерелом фінансування видатків на оборону, соціальну підтримку та відновлення інфраструктури.

- Формування сприятливого інвестиційного клімату

Фінансовий ринок є індикатором довіри до економіки країни, саме через нього формується інвестиційний клімат- комплекс умов, які визначають готовність інвесторів вкладати капітал. Стабільний валютний курс, прогнозована монетарна політика НБУ, наявність надійних фінансових інструментів і прозора біржова інфраструктура- це все те, що створює позитивне інституційне середовище.

- Розвиток підприємницької активності

Фінансовий ринок створює умови для розвитку бізнесу через забезпечення доступу до капіталу. Підприємства можуть фінансувати свою діяльність не лише за рахунок банківських кредитів, а й через емісію акцій, облігацій, залучення інвестиційних фондів чи участь у програмах державно-приватного партнерства. Це розширює можливості малого та середнього бізнесу, сприяє модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках.

- Інтеграція у світову фінансову систему

Розвинений фінансовий ринок — це необхідна умова для участі країни у глобальних фінансових процесах. Без наявності розвинутих фінансових інститутів, стабільної валютної системи та прозорих правил інвестування неможливо забезпечити міжнародне співробітництво, залучення прямих іноземних інвестицій або інтеграцію у світові ринки капіталу.

Для України це особливо актуально у контексті євроінтеграції: адаптація фінансового законодавства до директив ЄС, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), розвиток платіжної інфраструктури (SEPA, PSD2) відкривають можливості для вільного руху капіталу. [56, с.1]

Через участь у міжнародних програмах (IMF, World Bank, EBRD) український фінансовий ринок стає частиною глобальної системи обміну капіталами, технологіями та знаннями. [47, с.1]

Основні напрями інтеграції фінансового ринку у світовий фінансовий простір:

- Участь у міжнародних фінансових організаціях. Україна є членом Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Зокрема, у 2022–2025 рр. співпраця з МВФ забезпечила Україні понад 15 млрд доларів фінансової допомоги. [36, с.1]
- Вихід на міжнародні ринки капіталів допомагає українському уряду активно використовувати механізм розміщення єврооблігацій, що дозволяє залучати кошти від іноземних інвесторів. Важливим елементом є співпраця з міжнародними фінансовими посередниками — JP Morgan, BNP Paribas, CitiBank, які виступають андеррайтерами випусків українських боргових цінних паперів. [44, с.1]
- Інтеграція у фінансову інфраструктуру ЄС. У рамках Угоди про асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати фінансове законодавство з директивами ЄС, зокрема MiFID II (щодо прозорості ринку капіталів), PSD2 (регулювання платіжних послуг) та CRD IV (капітальні вимоги до банків). Ці реформи підвищують конкурентоспроможність українських фінансових установ і створюють умови для вільного руху капіталу.
- Співпраця з міжнародними донорами та фондами. Після 2022 року міжнародна допомога стала основним джерелом валютних надходжень. Програми ЄС, Світового банку, USAID та ЄБРР не лише підтримують фінансову стабільність, але й стимулюють розвиток ринку страхування, мікрокредитування та фінтех-стартапів.

У контексті України фінансовий ринок відіграє особливу роль, адже сьогодні він став інструментом відновлення економіки в умовах воєнного стану та післявоєнної реконструкції. Через нього держава залучає кошти для фінансування соціальних програм, оборони та відбудови інфраструктури. Паралельно в Україні розвивається нова модель цифрових фінансових послуг, що базується на відкритому банкінгу, блокчейн-технологіях і розвитку небанківських фінансових установ [33, с.1].

Висновок до підрозділу:

Таким чином, фінансовий ринок являє собою складну, багаторівневу систему, що охоплює економічні, соціальні та інституційні складові національної економіки. Його основне призначення полягає у забезпеченні постійного руху фінансових ресурсів, раціональному формуванні капіталу та підвищенні ефективності управління грошовими потоками. Виконуючи низку важливих функцій — акумуляційну, розподільчу, регулюючу, інформаційну, інвестиційну й захисну — фінансовий ринок виступає фундаментом економічного розвитку, стабільності та міжнародної інтеграції держави.

Для України розбудова та вдосконалення фінансового ринку має стратегічне значення, адже саме від його розвитку залежить рівень фінансової стійкості країни, надійність банківської системи та здатність економіки адаптуватися до сучасних глобальних викликів і забезпечувати відновлення свого потенціалу.

1.2. Механізми функціонування фінансового ринку України

Фінансовий ринок України пройшов складний шлях становлення — від формування елементарних механізмів грошового обігу в перші роки незалежності до створення сучасної, складної системи фінансових інститутів, що здатна інтегруватися у світову економіку. Його розвиток відображає як загальні економічні трансформації, так і специфічні риси українського фінансового простору, що роками визначалися політичними, соціальними та геоекономічними чинниками.

Етапи формування фінансового ринку України:

- Перший етап (1991–1998 рр.) — зародження та інституційне становлення.

Після проголошення незалежності Україна розпочала формування власної фінансової системи. У цей період створюються основи національної грошово-кредитної політики, формується банківська система, вводиться національна валюта — гривня (1996 р.). Саме тоді почали функціонувати перші біржі цінних паперів (зокрема, Українська фондова біржа, ПФТС. [30, с.1].

Цей етап характеризувався низьким рівнем довіри населення до фінансових інститутів, гіперінфляцією та слабкістю законодавчої бази. Основні регулятори лише формувалися — зокрема, Національний банк України (НБУ) отримав статус центрального органу грошово-кредитного регулювання, а у 1995 р. було засновано Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. [5, с.1]

- Другий етап (1999–2008 рр.) — етап стабілізації та структурного розвитку.

Період початку 2000-х років характеризувався відносною макроекономічною стабільністю, що дозволило активізувати банківську діяльність, ринок кредитування та інвестицій. Зростає роль фондового ринку: обсяг операцій із корпоративними цінними паперами збільшується. У 2001 році ухвалюється Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", який визначив правові засади функціонування небанківського фінансового сектору (страхові, лізингові, кредитні компанії, пенсійні фонди). [7, с.1]

- Третій етап (2009–2013 рр.) — період посткризової трансформації.

Після світової фінансової кризи 2008 року Україна зіткнулася з різким падінням економіки. Банківський сектор зазнав суттєвих втрат, а фондовий ринок скоротився у кілька разів. Водночас уряд і НБУ ініціювали реформи, спрямовані на оздоровлення фінансової системи, зміцнення капіталізації банків та підвищення ефективності нагляду.

- Четвертий етап (2014–2021 рр.) — євроінтеграція та реформування фінансової інфраструктури.

Події 2014 року зумовили масштабну перебудову фінансової системи. Було проведено "очищення" банківського сектору: понад половину банків позбавлено ліцензій через невідповідність вимогам. У 2015 році прийнято Закон "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг", а також розпочато приведення національного фінансового ринку до європейських норм. [8, с.1]

- П’ятий етап (2022–2025 рр.) — фінансова стійкість в умовах війни та цифрової трансформації.

Повномасштабна війна, розпочата Росією у 2022 році, створила великі виклики для фінансової системи України. Водночас саме фінансовий ринок продемонстрував здатність до адаптації та стійкості. НБУ запровадив режим валютних обмежень, та підвищив облікову ставку для стабілізації ринку, а також сприяв розвитку ринку військових облігацій, що став новим механізмом залучення внутрішніх інвестицій для фінансування державних потреб.

Активно впроваджуються цифрові фінансові сервіси — платформа “Дія”, електронні облігації, онлайн-банкінг нового покоління. Український фінансовий ринок поступово інтегрується у європейський фінансовий простір [28, с.1].

На думку автора механізм функціонування фінансового ринку України базується на взаємодії його сегментів, а саме — грошового, валютного, кредитного, страхового ринків та ринку капіталів Ці складові не існують ізольовано, а перебувають у постійній взаємодії через систему фінансових інститутів і державних регуляторів. Саме ця взаємодія забезпечує рух капіталу між суб’єктами фінансових відносин, перетворюючи заощадження у інвестиції.

- Грошовий ринок є основою всієї фінансової системи, оскільки забезпечує обслуговування потреб всіх сфер економіки. Його робота тісно пов’язана з механізмом кредитного ринку, де формується ціна позикового капіталу - відсоткова ставка.

Національний банк України виступає центральним координатором цієї взаємодії:

– через зміну облікової ставки він регулює вартість кредитів і депозитів;

– за допомогою операцій на відкритому ринку впливає на обсяг ліквідності банків;

– встановлює нормативи резервування для зменшення ризиків надмірного кредитування.

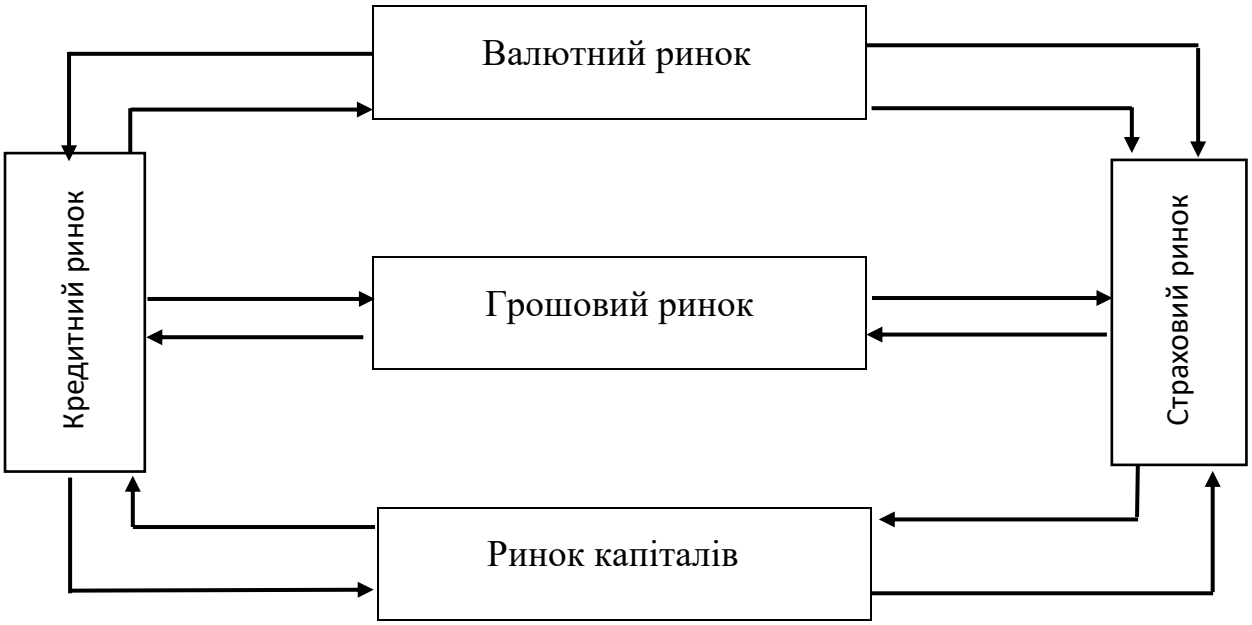

Рис. 1.1. Взаємодія сегментів фінансового ринку

Коли НБУ знижує облікову ставку, банки активніше кредитують бізнес, а отже зростає попит на ресурси на ринку капіталів. Якщо ж ставка підвищується, інвестиційна активність сповільнюється, а населення схиляється до заощаджень.

Таким чином, грошовий і кредитний ринки діють як одне ціле, балансуючи ліквідність економіки.

- Валютний ринок функціонує напряму з грошовим і кредитним ринками. Його стабільність визначає довіру до національної валюти та впливає на міжнародні економічні зв’язки.

НБУ регулює цей сегмент через валютні інтервенції, ліцензування валютних операцій і встановлення валютних коридорів. З 2018 року, після прийняття Закону «Про валюту і валютні операції», в Україні запроваджено гнучкий режим валютного регулювання, що наблизив систему до стандартів ЄС. [3, с.1].

Коливання на валютному ринку миттєво відображаються на вартості імпорту, рівні інфляції та інвестиційній привабливості країни, тому стабільність цього сегмента має стратегічне значення. [54, с.1].

- Ринок капіталів забезпечує довгострокове фінансування економіки. Через нього підприємства залучають інвестиції шляхом випуску акцій або облігацій, а держава - через розміщення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). [11, с.1].

Розвиток цього ринку безпосередньо залежить від стану грошового та кредитного ринків: низькі процентні ставки стимулюють купівлю цінних паперів, тоді як дефіцит ліквідності — знижує попит на інвестиційні інструменти.

- Страховий і пенсійний ринки

Наявність страхових і пенсійних компаній формує механізм довгострокового збереження активів. Страхові компанії забезпечують захист від ризиків і виступають великими інституційними інвесторами, розміщуючи активи у державні цінні папери та корпоративні облігації. Пенсійні фонди акумулюють кошти громадян на тривалий термін, що створює джерело стабільного внутрішнього інвестування.

Функціонування фінансового ринку України відбувається за принципом “кола фінансових потоків”:

1. Домогосподарства формують заощадження, які потрапляють у банки чи інвестиційні фонди.
2. Банки та небанківські посередники акумулюють ці ресурси й передають їх на ринок капіталів або у вигляді кредитів бізнесу.
3. Підприємства інвестують залучені кошти у виробництво, що генерує нову додану вартість і прибуток.
4. Частина цього прибутку повертається у фінансову систему як нові заощадження — замкнене коло капіталу.
5. Держава через НБУ та Мінфін координує цей процес, забезпечуючи баланс між споживанням, інвестиціями та стабільністю валюти.

Інституційний механізм:

Організаційна основа механізму фінансового ринку України представлена системою регулюючих органів, що забезпечують функціонування його окремих сегментів. Ключову роль у цій системі відіграють:

- Національний банк України (НБУ) — центральний елемент монетарного механізму. Його завдання полягає у забезпеченні стабільності грошової одиниці, контролі за інфляцією, регулюванні облікової ставки, управлінні міжнародними резервами, а також у банківському нагляді. Через свої монетарні інструменти НБУ впливає на обсяг ліквідності в економіці та рівень процентних ставок .
- Міністерство фінансів України — здійснює державну боргову політику, випускає облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), координує діяльність з управління бюджетними ресурсами.

Через механізм державних запозичень Мінфін формує один із найбільших сегментів фінансового ринку — ринок державних цінних паперів, який забезпечує залучення коштів для фінансування дефіциту бюджету.

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) — виконує функції регулятора фондового ринку: ліцензування професійної діяльності, контроль за біржами, брокерами, депозитаріями та реєстраторами.

Саме вона забезпечує механізми захисту прав інвесторів, запобігання маніпуляціям та поширенню недостовірної інформації .

- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) — елемент системи захисту вкладників. Його функціонування забезпечує довіру населення до банківської системи та стабільність депозитного ринку.

Таким чином, інституційний механізм фінансового ринку в Україні поєднує державне регулювання, ринкове самоуправління та фінансове посередництво.

Інституційна основа фінансового ринку включає в себе ряд основних фінансових інститутів, які виконують сполучну роль між ринком і громадянами. Прикладом таких виступають:

- Біржі - фондові, товарні та валютні біржі виступають центральними майданчиками для торгівлі фінансовими активами. Їхня головна функція-

забезпечення прозорості угод, стандартизація операцій і підтримка ліквідності ринку. На біржах формується ринкова ціна активів, здійснюється обмін інформацією між учасниками та забезпечується надійність виконання угод. В Україні провідними біржовими майданчиками є Українська біржа та ПФТС.

- Клірингові центри- ці установи виступають посередниками у виконанні фінансових угод, здійснюючи облік, взаємозалік та розрахунки між сторонами. Їх діяльність мінімізує ризик невиконання зобов'язань і забезпечує стабільність обігу фінансових інструментів. Система клірингу є невід'ємною частиною сучасної фінансової інфраструктури, оскільки гарантує своєчасність та точність платежів.
- Банки - займають центральне місце у фінансовій системі, виконуючи функції посередника між власниками капіталу та його споживачами. Банки акумулюють кошти населення та бізнесу, надають кредити, здійснюють валютні операції та інвестиційну діяльність. Їхня стабільність є запорукою загальної фінансової рівноваги в економіці. Крім того, банки активно інтегруються у цифровий простір, розвиваючи онлайн-банкінг і фінтех-сервіси, що значно розширює доступ населення до фінансових послуг.

Нормативно-правовий механізм:

Фінансовий ринок функціонує на основі комплексу законодавчих актів, що визначають правила гри для учасників, умови здійснення операцій і заходи державного контролю.

Основу цього механізму становлять:

- Закон України «Про Національний банк України» (1999 р.) — визначає статус НБУ, його повноваження у сфері грошово-кредитної політики та нагляду за банками. [7, с.1]
- Закон «Про цінні папери та фондовий ринок» (2006 р.) — регламентує діяльність емітентів, інвесторів, професійних учасників ринку цінних паперів. [18, с.1]

• Закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (2001 р.) — встановлює правові засади функціонування небанківських фінансових установ. [51, с.1]

• Закон «Про валюту і валютні операції» (2018 р.) — створив гнучкий режим валютного регулювання, який замінив стару систему адміністративних обмежень. [27, с.1]

• Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів» (2020 р.) — гармонізував національні норми з європейським законодавством FATF. [4, с.1]

Висновок до підрозділу

Отже, фінансовий ринок України пройшов тривалий і складний шлях становлення - від етапу інституційного формування у 1990-х роках до сучасного періоду цифрової трансформації та інтеграції у європейський фінансовий простір. Кожен етап розвитку ринку відображав не лише економічні зміни, а й соціально-політичні процеси, які визначали напрям руху української економіки.

Сучасний фінансовий ринок України виконує не лише економічну, а й стратегічну функцію - забезпечує макрофінансову стабільність. Таким чином, фінансовий ринок сьогодні залишається ключовою ланкою економічної безпеки України, головним інструментом залучення ресурсів для розвитку та невід’ємною складовою процесу її євроінтеграції. Його подальше вдосконалення визначатиме не лише ефективність грошово-кредитної політики, але й динаміку соціально-економічного відновлення держави в умовах глобальних викликів.

1.3 Характеристика інструментів фінансового ринку

Фінансові інструменти формують основу функціонування фінансового ринку, забезпечуючи рух капіталу між його учасниками та реалізацію фінансових операцій у різних секторах економіки. Їх поділ за видами фінансових ринків дозволяє чітко визначити функціональне призначення кожної групи інструментів та зрозуміти механізми перерозподілу фінансових ресурсів у межах

економічної системи. Залежно від того, який ринок вони обслуговують - грошовий, фондовий, валютний, страховий чи ринок реальних активів - змінюються їхня структура, рівень ризику та економічна роль.

У межах цієї класифікації фінансові інструменти охоплюють як короткострокові зобов'язання, призначені для забезпечення ліквідності, так і довгострокові інвестиційні активи. Кожен вид інструмента виконує окрему економічну функцію: одні забезпечують розрахунки, інші - страхування ризиків, треті - накопичення капіталу чи його інвестування. Такий поділ відображає складність сучасної фінансової системи та демонструє її здатність адаптуватися до потреб різних груп учасників ринку.

Основні групи фінансових інструментів за видами фінансових ринків: [32, с.1]

Інструменти грошового та кредитного ринку:

- грошові кошти та їх еквіваленти;
- короткострокові розрахункові документи (векселі, депсертифікати);
- інструменти короткострокового кредитування, що забезпечують поточну ліквідність.

Інструменти фондового ринку:

- пайові цінні папери (акції);
- боргові цінні папери (облігації різних типів);
- інвестиційні сертифікати та інші інструменти, регламентовані законодавством України.

Інструменти валютного ринку:

- іноземна валюта та валютні цінності;
- документи валютних розрахунків;
- валютні цінні папери та інструменти хеджування валютного ризику.

Інструменти страхового ринку:

- страхові поліси та договори;
- страхові сертифікати та інші документи, які є фінансовими зобов'язаннями між сторонами.

Інструменти ринку дорогоцінних металів:

- золото, срібло, платина та інші метали;
- похідні цінні папери, що забезпечують їх обіг;
- інструменти для формування резервів і тезаврації.

Інструменти ринку нерухомості:

- документи, що підтверджують право власності;
- цінні папери, прив'язані до вартості нерухомості (іпотечні зобов'язання, REIT-аналогічні інструменти).

Фінансові інструменти мають низку ключових властивостей, які визначають їхню економічну поведінку, інвестиційну привабливість та можливості використання на фінансовому ринку. Насамперед головними параметрами являються: [53, с.1]

- Ліквідність - відображає здатність фінансового інструмента швидко бути реалізованим на ринку за справедливою ціною. Високоліквідні активи легко продаються без значного дисконту, що робить їх привабливими в умовах підвищеної ринкової волатильності.
- Дохідність - властивість характеризує загальний розмір фінансової вигоди, яку приносить інструмент: проценти, дивіденди, приріст вартості чи інші грошові надходження. Дохідність є ключовим критерієм для оцінки ефективності інвестиційних рішень.
- Номінальна та реальна ставка доходу. Номінальна ставка відображає грошовий дохід без коригування на зовнішні фактори, тоді як реальна ставка враховує інфляційні процеси. Саме реальна ставка визначає фактичний приріст купівельної спроможності інвестора.
- Ризиковість - показує ймовірність відхилення фактичної доходності від очікуваної. Вона формується під впливом ринкових, кредитних, валютних та інших видів ризиків і визначає ступінь невизначеності майбутніх грошових потоків.
- Подільність - характеризує мінімальний обсяг фінансового інструмента, доступний для купівлі чи продажу. Чим більша подільність, тим ширше коло інвесторів може брати участь у торгах.

- Конвертованість - здатність інструмента бути обміняним на інші активи, наприклад, конвертована облігація може бути перетворена на акції емітента. Конвертованість забезпечує гнучкість інвестиційних стратегій.
- Особливості оподаткування. Кожен інструмент має визначений порядок оподаткування доходів, який впливає на чисту дохідність. Податковий режим часто формує інвестиційну поведінку, особливо у порівнянні різних активів.
- Валютні особливості. Валюта, у якій здійснюються виплати за інструментом, визначає рівень валютного ризику. Для інвестора важливо враховувати коливання курсів, особливо в умовах нестабільних ринків.
- Технологічна форма існування. У сучасних умовах інструменти можуть існувати в документарній, бездокументарній або цифровій (токенізованій) формах. Це впливає на швидкість операцій, зручність обігу та можливість участі в глобальних фінансових ринках.

Ризиковість є однією з базових характеристик фінансових інструментів, оскільки вона визначає стабільність доходу, коливання вартості та рівень невизначеності щодо майбутніх грошових потоків. Інвестори обирають інструменти відповідно до власної толерантності до ризику, інвестиційних цілей та ринкових умов. З огляду на це, фінансові активи поділяють на кілька груп - від умовно безризикових до спекулятивних.

Основні групи фінансових інструментів за ступенем ризику: [55, с.1]

1. Безризикові фінансові інструменти - це активи з мінімальною ймовірністю втрат та максимально прогнозованими грошовими потоками. Хоча повної відсутності ризику не існує, такі інструменти традиційно слугують орієнтиром для оцінювання дохідності на ринку. Приклади:

- короткострокові облігації внутрішньої державної позики (ОВДП із терміном до 1 року);
- депозитні сертифікати НБУ;
- депозити у системно важливих банках із державною гарантією;
- золото та інші дорогоцінні метали у короткостроковому зберіганні;
- тверда іноземна валюта (USD/EUR) як резервний актив.

2. Інструменти з низьким рівнем ризику. Коливання їх вартості невеликі, а виконання зобов'язань майже гарантоване. Часто використовуються для збереження капіталу та забезпечення ліквідності.

Приклади:

- корпоративні облігації надійних компаній (з високим рейтингом);
- муніципальні облігації «financially stable» громад;
- короткострокові банківські векселі;
- якісні боргові інструменти з фіксованою ставкою.

3. Інструменти з помірним рівнем ризику - ці активи забезпечують середню дохідність і мають ризик на рівні середньоринкових коливань. Підходять для диверсифікованих портфелів.

Приклади:

- прості акції великих та стабільних підприємств (наприклад «Укрнафта»);
- корпоративні облігації з середнім рейтингом надійності;
- інвестиційні фонди помірної стратегії;
- валютні вкладення зі змінною динамікою курсу.

4. Фінансові інструменти з високим рівнем ризику - такі інструменти мають значні коливання ціни та більш ймовірні ризики непогашення, однак потенційно дають вищу прибутковість.

Приклади:

- акції компаній з нестійким фінансовим станом або ринків, що розвиваються;
- корпоративні облігації підприємств із високою кредитною залежністю;
- боргові інструменти стартапів;
- криптовалюти середньої капіталізації (Altcoins).

5. Спекулятивні або дуже ризикові інструменти - це активи з найвищою волатильністю, які підходять лише для інвесторів, готових до значних втрат. Використовуються переважно для спекулятивних стратегій або хеджування.

Приклади:

- акції венчурних і технологічних стартапів;
- облігації компаній із підвищеним ризиком дефолту (junk bonds); [57, с.1]

- опціони, форвардні та ф’ючерсні контракти;
- криптовалюти з малою капіталізацією (memecoins, токени без фундаменту);
- NFT-активи та цифрові колекційні предмети.

Класифікація фінансових інструментів за термінами обігу є однією з ключових ознак фінансових інструментів, що впливає на їхню функціональність, ризиковість та економічне призначення. Від терміну, протягом якого інструмент зберігає чинність і виконує свою економічну роль, залежить як поведінка інвесторів, так і стратегія емітентів. Саме тому фінансові інструменти традиційно поділяють на короткострокові та довгострокові, що дозволяє структурувати їх використання відповідно до потреб грошового та ринку капіталу.

1. Короткострокові фінансові інструменти - мають термін обігу до одного року і обслуговують переважно операції на грошовому ринку. Їхня ключова функція - забезпечення швидкого руху капіталу та підтримання поточної ліквідності економічних суб’єктів. Завдяки обмеженому періоду обігу такі інструменти відзначаються високою передбачуваністю, відносно низьким рівнем ризику та оперативним виконанням зобов’язань.

Вони використовуються для покриття тимчасових розривів у фінансових потоках, короткострокового інвестування, регулювання залишків ліквідності або тимчасового зберігання капіталу, коли довгострокові вкладення є невигідними або ризикованими. На макроекономічному рівні ця група відіграє роль стабілізатора фінансової системи, забезпечуючи швидке реагування на коливання попиту та пропозиції грошей.

2. Довгострокові фінансові інструменти

Довгострокові інструменти мають термін обігу понад один рік, а в окремих випадках - необмежений строк існування. Ця група формується переважно на ринку капіталу та спрямована на фінансування тривалих інвестиційних проєктів, розвиток підприємств, інфраструктури та реалізацію стратегічних економічних завдань.

Довгострокові фінансові інструменти характеризуються складнішою структурою доходу, вищою чутливістю до макроекономічних змін і значною залежністю від інфляційних та процентних ризиків. Проте саме вони створюють можливість для накопичення капіталу, формування інвестиційних портфелів і забезпечення довгострокової фінансової стабільності. Для держави та корпорацій такі інструменти є ключовим механізмом залучення коштів, а для інвесторів — способом отримання стабільного доходу у майбутньому.

- Однією з важливих характеристик фінансових інструментів, яка визначає їхню інвестиційну привабливість та розподіл ризику між емітентом і власником, є порядок формування доходу. Залежно від того, наскільки передбачуваними є виплати та чи фіксується їх розмір на момент емісії, фінансові інструменти поділяють на інструменти з фіксованим доходом та інструменти з плаваючим доходом. Такий поділ дає можливість інвестору оцінити рівень стабільності майбутніх грошових потоків, а емітенту - формувати оптимальну політику залучення капіталу. [45, с.1]

– Інструменти з фіксованим доходом - фінансові інструменти з фіксованим доходом передбачають заздалегідь визначений та незмінний розмір виплат протягом усього строку їх обігу. Дохід у цьому випадку встановлюється на етапі емісії та не залежить від фінансових результатів емітента або ринкової кон’юнктури. Такий механізм забезпечує інвестору високу передбачуваність та зменшує невизначеність майбутніх доходів.

Фіксований доход найчастіше відображається у вигляді регулярних процентних або дивідендних виплат, що дозволяє використовувати зазначені інструменти для консервативних інвестиційних стратегій, формування стабільних грошових потоків і хеджування ризиків. Для емітента ж такі інструменти є способом залучення капіталу за прогнозованою вартістю, оскільки виплати не змінюються залежно від ринкової ситуації.

– Інструменти з плаваючим доходом. На відміну від інструментів із фіксованими виплатами, інструменти з плаваючим доходом не мають наперед визначеної величини доходу. Їх прибутковість залежить від зовнішніх

економічних факторів, фінансових результатів емітента або змін ринкових процентних ставок. Такий підхід підвищує ризиковість володіння, але водночас створює потенціал для отримання вищого доходу за сприятливої ринкової динаміки.

Інструменти з плаваючим доходом дозволяють інвестору брати участь у зростанні прибутковості підприємства або використовувати зміну ринкових ставок на свою користь. Емітенти застосовують їх тоді, коли прагнуть розподілити частину ризиків між собою та інвестором або коли структура ринку робить фіксовані виплати надто дорогими.

Висновок до підрозділу:

У підрозділі 1.3 було узагальнено теоретичні засади сутності, класифікації та функціональних характеристик фінансових інструментів, що формують основу сучасного фінансового ринку. Аналіз дозволив встановити, що фінансові інструменти відрізняються не лише за економічною природою, а й за рівнем ризику, дохідністю, термінами обігу та механізмами формування доходу, що визначає їхню роль у структурі ринкових відносин. Саме сукупність цих властивостей визначає здатність інструментів забезпечувати перерозподіл капіталу, виконувати інвестиційні, страхові, платіжні та накопичувальні функції.

Сформована класифікація є важливою передумовою для подальшого дослідження практичного функціонування фінансового ринку України, оскільки дозволяє чітко виокремити інструменти, що орієнтовані на різні групи інвесторів та рівні ризику. Розуміння структури та економічного змісту фінансових інструментів створює базу для аналізу їх ефективності у подальших розділах роботи та для оцінки того, наскільки їх використання сприяє стійкості, ліквідності та конкурентоспроможності національного фінансового ринку.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

В результаті проведеного дослідження теоретико-методологічних засад фінансового ринку встановлено, що він виступає центральним елементом фінансової системи держави, який забезпечує безперервний рух грошових потоків, сприяє ефективному розподілу ресурсів між секторами економіки та стимулює інвестиційну активність. Саме через фінансовий ринок реалізуються ключові макроекономічні процеси: нагромадження, інвестування, кредитування, страхування та перерозподіл доходів.

Вивчення економічної сутності фінансового ринку дало змогу дійти висновку, що він є не лише сферою обігу фінансових активів, а й соціально-економічним механізмом, який відображає рівень розвитку суспільства, ступінь довіри громадян до інститутів влади, стабільність національної валюти та ефективність державного регулювання.

Фінансовий ринок України, як показано у дослідженні, пройшов складний і багатоступеневий шлях становлення. Від перших років незалежності він еволюціонував у напрямі створення комплексної системи фінансових інститутів, здатної забезпечувати внутрішню стабільність та міжнародну інтеграцію.

Аналіз інституційного механізму показав, що ключову роль у функціонуванні фінансового ринку України відіграють такі органи, як Національний банк України (НБУ), Міністерство фінансів, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), а також численні професійні учасники — банки, страхові компанії, інвестиційні та клірингові установи.

Ця система забезпечує реалізацію державної грошово-кредитної політики, контроль за рухом фінансових потоків, формування умов для збереження стабільності валютного курсу, а також гарантії для інвесторів і вкладників.

Співпраця з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку забезпечує доступ до зовнішніх

фінансових ресурсів, водночас стимулюючи підвищення прозорості та ефективності управління.

Підсумовуючи, можна зазначити, що фінансовий ринок виступає не лише “кровоносною системою” економіки, але й важливим інструментом державної політики. Його розвиток створює фундамент для формування потужного внутрішнього інвестиційного потенціалу, зниження залежності від зовнішнього фінансування, а також для забезпечення економічної безпеки країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ

2.1. Аналіз основних показників фінансового ринку України

Фінансовий ринок України у 2022–2025 роках розвивався в умовах надзвичайних викликів, спричинених повномасштабною війною. Інфляційний тиск та необхідність збереження макрофінансової стабільності вносили складнощі до регуляції системи, що активно відображалось на економіці. Попри це, ринок продемонстрував високу адаптивність і стійкість, що стало можливим завдяки ефективній монетарній політиці Національного банку України (НБУ), активній участі уряду у внутрішньому фінансуванні бюджету та зростанню довіри населення до державних фінансових інструментів.

Розглядаючи загальну динаміку фінансового сектору ми бачимо, що незважаючи на складні умови, позитивна динаміка зберігається. Так за даними НБУ, у 2023–2024 роках обсяг фінансових операцій в Україні стабільно зростав, зокрема за рахунок розвитку ринку державних цінних паперів і цифрових фінансових послуг. Частка внутрішніх запозичень у структурі фінансування державного бюджету перевищила 60%, що свідчить про формування внутрішнього інвестиційного потенціалу. [16, с.1]

Першим фактором стабільності залишалася монетарна політика НБУ. У 2022 році облікова ставка становила 25%, а в 2024-му поступово знижувалася до 14,5%, що дало можливості до збільшення кредитування банківських установ, що в свою чергу збільшило кредитування бізнесу та посприяло відновленню інвестиційної активності. Рівень інфляції, який у 2022 році перевищував 26%, у 2024 році знизився до близько 8–9%, що дало змогу стабілізувати курс гривні та відновити довіру до національної валюти. [10, с.1]

Таблиця 2.1

Динаміка зміни розміру облікової ставки протягом 2022-25 року

Рік	Дата Зміни	Облікова Ставка (%)
2021	05 березня	7,50%
	16 квітня	8,00%
	23 липня	8,50%
	10 вересня	9,00%
	10 грудня	10,00%
2022	03 червня	25,00%
2023	Весь рік	25,00%
2024	15 березня	20,50%
	25 липня	15,00%
	13 грудня	14,50%
2025	01 січня	13,50%
	07 березня	15,50%

Джерело: складено автором на основі [19, с.1]

На таблиці 2.1 ми бачимо два періоди збільшення ставки, це 2022 і 2025 рік. якщо перший період являється зрозумілим і збільшення було наслідком повномасштабного вторгнення, то другий період був визначений тяжкістю військового часу та процесів довготривалої війни.

Основними цілями, якими керувався Національний банк України були:

- Необхідність підтримання привабливості гривневих заощаджень
- Контроль інфляції
- Збільшення стабільності гривні

На думку автора подібні методи завжди мають як позитивний ефект, так і негативний. В економіці безліч прикладів, коли уряди країн в стресових для економіки ситуаціях збільшували ціну кредитування і підтверджуючи можливість цілей Національного банку, встановлювали тимчасову стабільність національної валюти. Проте такі процеси несуть і деструктивний вплив. Повертаючись до основ економіки ми можемо згадати, що бізнес, фондовий ринок і підприємства найкраще розвиваються в умовах м’якої фінансово-кредитної політики, що в свою чергу збільшує кількість робочих місць і розвиває

економіку. Тому залишається незакрите питання в тому, як НБУ буде регулювати дані фактори і саме протягом наступних п’яти років можна буде визначити ефективність даної політики.

Продовжуючи тему державного регулювання треба звернути увагу на другий фактор в аналізу фінансового ринку - темп інфляції. Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року НБУ зафіксував офіційний курс гривні на рівні 36,6 грн за долар США, що дозволило стримати панічні настрої, зупинити відтік капіталу та стабілізувати ринок. [46, с.1] Такий підхід дав змогу мінімізувати інфляційні ризики і підтримати передбачуваність розрахунків для бізнесу та населення.

Упродовж 2023 року регулятор поступово перейшов до керованої гнучкості валютного курсу, розширюючи діапазон коливань гривні. Поступове пом’якшення валютних обмежень у 2024 році, зокрема дозвіл на часткове придбання валюти для імпортних операцій та репатріацію дивідендів, свідчило про відновлення довіри до національної економіки та посилення її адаптаційної спроможності.

Таблиця 2.2

Динаміка зміни розміру інфляції протягом 2022-25 року

Рік	Рівень Інфляції (%) (на кінець року)
2021	10,00%
2022	26,60%
2023	12,80%
2024	8,5%
2025 (Прогноз)	7%–8%

Джерело: складено автором на основі [15, с.1]

Ключовим фактором стабільності стало також нарощення міжнародних резервів, які у 2024 році перевищили 43 млрд доларів США - історично високий показник за час незалежності. Це дозволило Україні зберігати

платоспроможність за зовнішніми зобов'язаннями та гарантувати стабільність грошово-кредитної політики.

На основі даних таблиці 2.2 можна зробити висновок, що запроваджена жорстка монетарна політика продемонструвала свою ефективність. Протягом останніх років спостерігається стійка тенденція до зниження рівня інфляції, це свідчить про поступову стабілізацію макроекономічної ситуації в країні, навіть за умов триваючої війни.

Таким чином, валютний ринок України зберігає відносну рівновагу - попри зовнішні виклики, коливання курсу гривні залишаються у допустимих межах. Станом на сьогодні обмінний курс на рівні близько 42 гривень за долар США не можна вважати критичним, особливо якщо врахувати надзвичайні обставини воєнного часу та економічний тиск, спричинений зовнішніми факторами. У порівнянні з курсом 36,6 гривні за долар на початку війни, це свідчить про достатню стійкість національної валюти.

У подальшій перспективі ключову роль у забезпеченні стабільності валютного ринку відіграватиме грошово-кредитна політика держави. Саме від рішень та інструментів, які застосовуватиме Національний банк України (таких як регулювання облікової ставки, контроль грошової маси, валютні інтервенції та підтримка банківської системи) залежатиме динаміка обмінного курсу, рівень інфляції та загальна макрофінансова рівновага.

Третім важливим фактором в аналізі фінансового ринку виступає рівень безробіття. Починаючи з 2021 року, ринок праці України демонстрував ознаки поступового відновлення після пандемічної кризи COVID-19. По таблиці 2.3 ми бачимо, що у 2021 році рівень безробіття становив 9,8% економічно активного населення (за методологією МОП), що відповідало середньому показнику для країн Східної Європи. Активне відновлення малого бізнесу, державні програми «5–7–9%» і стабільна динаміка промисловості сприяли поступовому зниженню безробіття.

Таблиця 2.2

Рівень безробіття на фінансовому ринку України протягом 2021-2025 року

Рік	Рівень Безробіття %	Процентна Зміна
2021	9,8%	–
2022	22%	+124,5%
2023	17,3%	-21,40%
2024	14,2%	-17,90%
2025	12,1%	-12,00%

Джерело: складено автором на основі [31, с.1]

Однак із початком повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року ситуація різко змінилася. За оцінками НБУ та Центру економічної стратегії, рівень безробіття у 2022 році зріс до 22%, що стало найвищим показником в історії незалежної України. Близько 5 мільйонів українців втратили роботу або вимушено залишили країну. Найбільш ураженими стали галузі промисловості, транспорту, торгівлі та будівництва. [31, с.1]

У 2023 році, завдяки адаптації економіки до умов війни, релокації підприємств на Західну Україну та розвитку оборонного виробництва, рівень безробіття почав поступово знижуватися. Активну роль відіграли програми часткової зайнятості, державні гранти для малого бізнесу та ініціативи з відновлення інфраструктури.

У 2024 році, відповідно до даних НБУ, ринок праці продемонстрував подальшу стабілізацію — рівень безробіття зменшився до 14,2%. Водночас спостерігалося зростання неформальної зайнятості та тимчасових форм роботи, що характерно для країн з складною економічною ситуацією. [21, с.1]

На початок 2025 року рівень безробіття оцінюється на рівні 12–13%, що свідчить про поступове відновлення економічної активності, однак дійти до докризових показників залишається неможливим. Визначити точний рівень безробіття на сьогодні також залишається неможливим оскільки в підрахунок не входять такі фактори, як збільшення смертності і виїзд населення за кордон.

Важливо зазначити вплив безробіття на фінансовий ринок. Його зростання призводить до скорочення обсягу депозитів населення, зменшення платоспроможного попиту, уповільнення обігу капіталу та кредитної активності банків.

В банківському секторі високий рівень безробіття у 2022 році зумовив тимчасове зниження обсягу депозитів домогосподарств на 8,5% та зростання частки проблемних кредитів. Проте вже у 2024 році ситуація покращилася — обсяг депозитів у гривні зріс на 18%, що пов'язано зі зростанням довіри до банків і стабілізацією доходів населення. [20, с.1]

На фондовому ринку рівень безробіття напряму впливає на купівлю цінних паперів. Низький рівень доходів обмежує участь громадян у торгівлі, зокрема купівлі військових ОВДП. Тому підвищення зайнятості є необхідною умовою для розширення інвестиційної бази.

На кредитному ринку у періоди зростання безробіття знижується попит на споживчі кредити, оскільки банки посилюють вимоги до позичальників. Натомість під час відновлення зайнятості (2024–2025 рр.) кредитна активність малого бізнесу зросла більш ніж на 22%. [41, с.1]

Національний банк України у своїй монетарній політиці враховує рівень безробіття як індикатор реального сектору. Висока зайнятість сприяє зростанню податкових надходжень, зміцненню фінансових потоків і зниженню соціальних витрат бюджету. Саме тому підтримка робочих місць є стратегічним напрямом державної фінансової політики у післявоєнний період.

У 2024–2025 роках уряд України реалізує комплекс заходів з активізації ринку праці:

- програма "єРобота" для фінансування малого бізнесу;
- проекти індустріальних парків для стимулювання виробництва;
- пільгові кредити для підприємців у рамках програми "5–7–9%";
- податкові стимули для роботодавців, які працевлаштовують ветеранів та ВПО.

Таким чином, рівень безробіття є не лише соціальним, а й фінансово-економічним показником, що визначає динаміку розвитку ринку капіталів, банківської системи та інвестиційного клімату. Зниження безробіття до 12–13% у 2025 році створює позитивні передумови для зростання внутрішнього попиту, розширення бази інвесторів і підвищення стабільності гривні. У перспективі відновлення повної зайнятості стане одним із ключових факторів довгострокового відновлення фінансового ринку України.

Останнім, але не по значимості показником у межах даного аналізу є індекс фінансового стресу, який відображає загальний стан напруженості у фінансовій системі країни. Як уже зазначалося у першому розділі, фінансовий ринок - це не лише економічна, але й соціально-психологічна категорія. Його стабільність значною мірою залежить від рівня довіри учасників ринку, очікувань інвесторів та реакції суспільства на економічні події.

Саме тому індекс фінансового стресу (FSI) виступає комплексним індикатором, який поєднує у собі як об’єктивні фінансові показники, так і поведінкові реакції ринку. Він розраховується Національним банком України на основі волатильності обмінного курсу, коливань процентних ставок, динаміки фондових індексів, спредів між прибутковістю державних і корпоративних облігацій, а також інших факторів, що характеризують ризики у фінансовому секторі.

Зростання значення індексу свідчить про підвищення невизначеності та ризиків, тоді як його зниження — про стабілізацію ринку. Так ссилаючись на Додаток А ми бачимо, що у 2022 році, після початку повномасштабної війни показник фінансового стресу різко зріс, відображаючи панічні настрої серед інвесторів та значні коливання валютного курсу.

Проте вже з другої половини 2023 року, завдяки політиці НБУ щодо підтримання валютної стабільності та поступовому відновленню банківського сектора, індекс почав знижуватись, що свідчило про адаптацію фінансової системи до нових умов.

На початок 2025 року значення FSI наблизилося до докризового рівня, що свідчить про зміцнення довіри до фінансових інститутів і поступове відновлення нормального функціонування фінансового ринку. Не дивлячись на це ринок 2025 року був доволі неоднозначним. Повертаючись до Додатку А ми бачимо два великі скачки, що свідчать про схильність ринку до коливань.

Вцілому цей графік дає розуміння того, що економіка України в стресовій ситуації і будь яка негативна новина може викликати негативний ажіотаж на фінансових ринках.

Висновок до підрозділу:

Якщо підсумувати отриману інформацію, то не складно зробити визначення, що ринок нормалізується, але чи означає це, що настав повний контроль над ситуацією? Однозначно ні. Дані по таким напрямкам, як інфляція, облікова ставка, рівень безробіття і індекс фінансового стресу показують сукупну динаміку ринку, але не дають можливості дати точну оцінку його перспектив.

На думку автора будь які економічні процеси можна оцінити лише через певний період часу. Для формування конструктивного аналізу фінансового ринку сьогодення потрібні роки, а можливо і десятиліття.

Війна залишається важливим фактором і лише після її закінчення з’явиться можливість до порівняння економіки мирного і військового часу. Будь які наслідки військових дій можуть за один день перекрити роки економічної праці і стабільності, тому найважливішим фактором залишається адаптивність і ефективний аналіз.

2.2 Банки, як одні з основних учасників фінансового ринку України

Фінансовий ринок України є складною, багаторівневою системою, в якій взаємодіють різноманітні інститути, інструменти та учасники. Проте серед них виокремлюються три ключові сегменти - банківський, фондовий та криптовалютний ринки. Саме ці сектори формують основу сучасного

фінансового простору держави, адже поєднують у собі як традиційні, так і інноваційні механізми руху капіталу.

Вибір саме цих трьох секторів для детального аналізу не є випадковим і ґрунтується на їх ключовій ролі у формуванні фінансової стабільності держави.

Передусім, банківський сектор виступає ядром усієї фінансової системи, саме через нього здійснюється основний рух грошових потоків, фінансується економічна діяльність підприємств, формується кредитна політика та забезпечується платоспроможність населення. Без розвиненого банківського сектору неможливо уявити ефективне функціонування фінансової інфраструктури країни, адже саме він виступає основним каналом монетарної політики держави та гарантом фінансової стабільності.

Натомість фондовий та криптовалютний ринки представляють більш інноваційний та динамічний сегмент фінансової системи. Їх основна функція полягає у залученні та акумуляції капіталу, а також у створенні нових можливостей для інвестування й розвитку бізнесу. Фондовий ринок забезпечує перетікання фінансових ресурсів у реальний сектор економіки через купівлю-продаж цінних паперів, а криптовалютний — відкриває доступ до цифрових активів, що дедалі частіше використовуються як альтернатива традиційним фінансовим інструментам.

Починаючи аналіз банківського сектору треба першочергово представити кількість наявних банків в Україні. У Додатку Б зображено, що на кінець 2025 року в Україні зафіксовано 60 банків, з яких 34 — установи з українським капіталом, а решта — дочірні структури іноземних банківських груп (Raiffeisen Bank, OTP Bank, Credit Agricole та інші) :[13, с.1].

Порівняно з 2021 роком кількість банків скоротилася на 19 %, однак якщо звернутись до приводів такого зниження, ситуація стає очевидною. Скорочення кількості банківських установ в Україні є не лише наслідком економічних труднощів воєнного періоду, а й результатом структурного “очищення” банківського сектору, яке триває ще з 2014 року. Національний банк України послідовно реалізує політику консолідації банківського капіталу, спрямовану на

усунення фінансово нестійких та непрозорих установ із ринку. Це дозволило підвищити рівень надійності банківської системи, посилити контроль за дотриманням нормативів ліквідності та зміцнити довіру населення до банківського сектору.

Зменшення кількості банків супроводжується якісним покращенням структури системи. Якщо раніше на ринку діяло багато дрібних установ із низькою капіталізацією, то нині домінуючу роль відіграють великі банки з диверсифікованими портфелями, розвиненою цифровою інфраструктурою та прозорими звітними практиками.

До найбільш стійких установ належать: державни1 банк - “ПриватБанк”, “Ощадбанк”, “Райфайзенбанк ” та “Укрексімбанк”, на які припадає понад 50 % усіх активів банківської системи. Саме вони забезпечують фінансування стратегічних галузей економіки, реалізацію державних програм кредитування та підтримку малого і середнього бізнесу.

Як ми бачимо в Додатку В в Україні превалюють крупні гравці з великою часткою в прибутку. Це свідчить про монополізацію ринку, та формальне управління ринком державою через власність головним і найбільшим банком- «Приватбанком». Така ситуація має як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку фінансового ринку України.

З одного боку, домінування державних банків дозволяє уряду ефективніше реалізовувати макроекономічну політику, спрямовувати фінансові потоки у пріоритетні галузі Однак, з іншого боку, висока концентрація активів у руках державних установ створює ризики надмірного впливу політичних рішень на фінансову систему. Умовна “монополізація” може стримувати конкуренцію, знижуючи ефективність ринку та обмежуючи розвиток приватного банківського сектору. Іноземні та комерційні банки, стикаючись із нерівними умовами конкуренції, не завжди мають змогу розширювати свої операції, що негативно впливає на диверсифікацію банківських послуг та інновацій.

Попри це, у 2024–2025 роках спостерігається тенденція до зростання ролі приватних і цифрових банків, які активно впроваджують фінтех-рішення та

орієнтуються на дистанційне обслуговування клієнтів. Такі установи, як Monobank, демонструють високі темпи приросту клієнтської бази й показують, що український банківський сектор здатен до гнучкої адаптації навіть у воєнних умовах. [1, с.1]

Таблиця 2.3

Структура активів Українських банків протягом 2021-2025 року млн.грн.

Дата	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам госпо-дарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
01.01.2021	1822814	963664	752503	199556	375459
01.01.2022	2053928	1065347	795513	242633	278774
01.01.2023	2353592	1036129	801327	209944	368091
01.01.2024	2942806	1024852	783864	222590	370600
01.01.2025	3422600	1138036	850581	274276	358057

Джерело: складено автором на основі [12, с.1]

Таблиця 2.3 дає нам змогу проаналізувати динаміку зміни структури активів українських банків. Першочергово ми бачимо ефект війни. Тут, як і в інших сферах економіки йде спад розвитку ринку в періоді 2022-23 року. Це говорить нам, що банківський ринок не є виключенням в плані впливу деструктивних військових факторів.

В аналізі даного сектору треба відмітити, що першочергово збільшення сукупної кількості активів в даному напрямі являється скоріш наслідком фінансово-монетарних чинників, ніж наслідком розвитку економічного зростанням. Основними факторами цього росту були:

- переоцінка активів банків в іноземній валюті за вищим курсом (НБУ у 2022 році скорегував курс з 29.25 до 36.56 грн/USD
- масштабна купівля банками ОВДП, для фінансування оборони і витрат, та висока прибутковість за відсотки по облігаціям
- зростання депозитних вкладів в наслідок збільшення ставок по гривневим депозитам

Другим фактором аналізу треба виділити кредити фізичним особам. Загальна картина динаміки кредитування фізичних осіб у 2021–2025 роках демонструє V-подібний профіль впливу війни: швидке довоєнне зростання, різкий спад у перший рік агресії, і потужне відновлення, яке вивело обсяги кредитів на новий історичний максимум.

Сукупний обсяг кредитів фізичним особам (ФО) зріс від 242,6 млрд грн на початок 2022 року до 274,3 млрд грн на початок 2025 року, що свідчить про повну адаптацію та відновлення роздрібного кредитування. Єдиний період скорочення портфеля (-13,5% до 2023 року) став прямим наслідком повномасштабного вторгнення. Це падіння було зумовлене не тільки зупинкою видачі нових кредитів, але й масовим списанням непрацюючих позик (NPL), особливо на втрачених територіях.

Найбільше зростання відбулося у 2024 році, сягнувши +23,2%, що є найвищим показником за весь період. Таке стрімке відновлення було спричинене такими драйверами як: надлишкова ліквідність банків, стабільність виплат і цифровізація банківських послуг.

Таблиця 2.4

Структура пасивів Українських банків протягом 2021-2025 року млн.грн

Дата	Пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов’язання банків	Кошти суб’єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
01.01.2021	1822814	479932	1612174	646491	682029
01.01.2022	2053928	481535	1798250	758434	727022
01.01.2023	2353592	407021	2135043	889526	933553
01.01.2024	2942806	404751	2646009	1260155	1084281
01.01.2025	3422600	406835	3040958	1497363	1216452

Джерело: складено автором на основі [14, с.1]

Розглядаючи пасиви на таблиці 2.4 ми бачимо різке збільшення банківських зобов’язань в періоді з 2023 року. Головний імпульс цього зростання було надано державними фінансовими потоками. Масштабні державні та

соціальні виплати, зокрема трансферти військовослужбовцям, значно збільшили обсяг грошей в обігу. Ці кошти, проходячи через платіжну систему, зрештою осідали на поточних і депозитних рахунках, прямо нарощуючи зобов'язання банків. Цей ефект був посилений стимулюючою політикою дохідності: тривале утримання високої облікової ставки Національним банком України призвело до привабливих процентних ставок за гривневими депозитами, що мотивувало населення та бізнес обирати банки як основне місце для збереження коштів.

Водночас, динаміка підтримувалася обмеженими інвестиційними можливостями в умовах воєнної економіки. Оскільки ризики, пов'язані з нерухомістю, підприємництвом чи іншими активами, залишалися високими, значна частина заощаджень була спрямована до банків як до найнадійнішого та найбільш ліквідного інструменту. Таким чином, зростання зобов'язань відображає не лише фінансові потоки, але й високу довіру до банківської системи, підкріплену державними гарантіями та стабільністю сектору.

Висновок до підрозділу

Банківський сектор України у 2021–2025 роках продемонстрував високу стійкість та адаптивність попри воєнні умови, економічну нестабільність і скорочення кількості установ. Концентрація активів у державних банках дозволила зберегти контроль над ключовими фінансовими потоками та забезпечити безперебійність платежів, однак водночас створила ризики надмірної монополізації й уповільнення конкуренції. Структура активів і динаміка кредитування свідчать про стабілізацію ресурсної бази, що стала можливою завдяки підтримці держави, міжнародним програмам та поступовому відновленню ділової активності.

Важливим напрямом розвитку став стрімкий перехід до цифрових сервісів, які дозволили банкам підтримувати операційну діяльність навіть під час енергетичних криз. Онлайн-банкінг, автономні IT-рішення та підвищення кіберзахисту зробили сектор технологічно стійкішим і доступнішим для користувачів. Водночас подальший розвиток банківської системи потребує посилення конкуренції, модернізації регуляторної бази та глибшої інтеграції з

фінтех-сектором, що стане передумовою для підвищення ефективності фінансового ринку та прискорення економічного відновлення країни.

2.3. Особливості функціонування окремих сегментів фінансового ринку України

Фондовий ринок України у 2021–2025 роках перебував у стані глибокої трансформації, зумовленої як воєнними подіями, так і довготривалими структурними проблемами. Зниження ліквідності, скорочення кількості операцій та відтік інвесторів істотно послабили роль біржових майданчиків у формуванні національного капіталу. Попри це, біржова інфраструктура зберігає стратегічне значення як механізм акумуляції інвестицій і взаємодії з міжнародними фінансовими ринками.

Фондовий ринок є одною базових складових фінансової системи, а його інституційною основою виступають фондові біржі - організовані торговельні майданчики, на яких здійснюються операції з купівлі та продажу цінних паперів. В Україні біржовий сегмент історично розвивався повільніше, ніж банківський, проте саме біржі забезпечують формування ринкової вартості фінансових активів, створюють інфраструктуру для торгівлі та сприяють залученню інвестицій у національну економіку.

На сьогодні в Україні функціонує кілька фінансових торговельних платформ, проте фактично активними залишаються лише дві — «ПФТС» (Перша фондова торговельна система) та «Перспектива».

1. ПФТС (Перша фондова торговельна система)

ПФТС — одна з найстаріших та найбільш інституційно розвинених бірж України, заснована у 1996 році. Вона характеризується активною торгівлею державними цінними паперами (ОВДП), наявністю індексу ПФТС (який довгий час був найбільш цитованим показником українського фондового ринку), використанням сучасних систем електронного трейдингу, орієнтацією на інституційних інвесторів (банки, інвестфонди, страхові компанії).

ПФТС історично була найбільшим майданчиком для обігу державних облігацій, оскільки саме цей інструмент має найвищу ліквідність в Україні.

2. Фондова біржа “Перспектива”

Фондова біржа “Перспектива” (заснована у 2006 році) також продовжує здійснювати діяльність на українському ринку. У 2011–2014 роках вона була одним із найбільших торговельних майданчиків за обсягами торгів, особливо у сегменті облігацій. Сьогодні «Перспектива» забезпечує торгівлю державними та корпоративними цінними паперами, підтримує облік і допуск до торгів широкого спектра фінансових інструментів, активно співпрацює з банками та фінансовими установами.

«Перспектива» залишається частиною біржової інфраструктури, хоча її частка в загальному обсязі торгів значно менша, ніж у ПФТС та UX. Незважаючи на зниження ліквідності після 2015 року, біржа “Перспектива” зберігає статус чинної біржової платформи, що підтверджується регулярними оновленнями торгів та інформаційними повідомленнями.

На таблиці 2.5 ми чітко бачимо, що головним організатором торгівлі на українському ринку виступає фондова біржа «ПФТС». Протягом багатьох років вона стабільно утримує лідерські позиції на українському фондовому ринку і протягом останніх 5 років збільшила обсяг торгів на 283 відсотки. Станом на січень-вересень 2025 року більш ніж 80% торгів відбуваються на біржі «ПФТС». [24, с.1] Незважаючи на деструктивні фактори війни українські біржі відчувають відносну стабільність і навіть з року і рік збільшують обсяг торгів.

Таблиця 2.5

Динаміка обсягу торгів на операторах організованих ринків капіталу протягом 2021-2025 року, млн грн

Період	ПФТС	ПЕРСПЕКТИВА
2021	221543,78	217113,06
2022	83974,32	61240,43
2023	274684,7	146978,9
2024	466957,77	168510,34
2025	627 381,62	152 073, 27

Джерело: складено автором на основі [24, с.1]

Аналізуючи дані таблиці 2.5, можна помітити, що у 2022 році обсяги торгів на двох найбільших організаторах фондового ринку України різко зменшилися - падіння перевищило двократний рівень. Такий обвал був очікуваним, адже ринок зіткнувся з безпрецедентними викликами, спричиненими початком повномасштабної війни, що призвело до різкої втрати ліквідності та виходу значної частини іноземних інвесторів. Фондовий ринок України певний час перебував у режимі часткової недієздатності, що обмежувало можливість проведення торговельних операцій у стандартному режимі.

Однак уже у 2023–2025 роках ситуація поступово стабілізувалася. Подібно до процесів, що відбувалися у банківському секторі, біржова інфраструктура почала відновлювати свою роботу, зростаючи за обсягами торгів та розширюючи кількість активних операцій. Це свідчить про поступове повернення довіри інвесторів і формує позитивні очікування щодо подальших тенденцій розвитку ринку капіталів.

Найбільший розвиток отримав сегмент державних цінних паперів — ринок облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), зокрема військових облігацій, які стали головним джерелом внутрішнього фінансування бюджету під час війни.

На Рис 2.1 демонструється, що операції з державними облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП) формують понад 74 % загального обсягу біржових торгів. Така домінантна частка державних паперів свідчить про суттєвий дисбаланс у структурі українського фондового ринку. Фактично вона означає, що розвиток інших сегментів — корпоративних акцій, корпоративних облігацій та альтернативних інструментів — значною мірою відстає або перебуває на етапі стагнації.

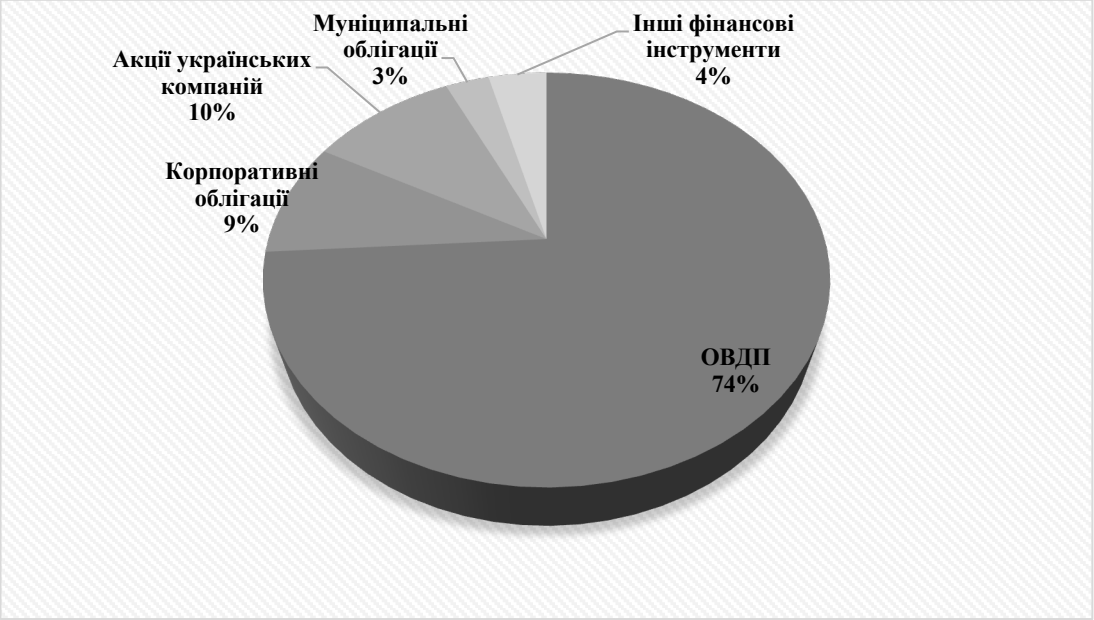

Рис. 2.1. Структура торгів на ринку капіталів України у 2025 році, %

Джерело: складено автором на основі [25 с.1; 22 с.1]

Надмірна концентрація торгівлі навколо ОВДП є тривожним сигналом для ринку капіталів, оскільки свідчить про слабкий інтерес інвесторів до приватного сектору та обмеженість можливостей для бізнесу залучати фінансування через ринкові інструменти. На відміну від банківського сектору, де домінування великих установ може підвищувати стійкість системи, для фондового ринку така неоднорідність має переважно негативний ефект. Вона руйнує конкуренцію між інструментами, знижує ліквідність корпоративних паперів і погіршує здатність ринку виконувати свою ключову функцію - ефективний перерозподіл інвестиційних ресурсів.

Слабкий розвиток сегмента корпоративних акцій та облігацій - як українських, так і іноземних емітентів, формує негативне сприйняття українського фондового ринку серед потенційних іноземних інвесторів. Йдеться не лише про низьку капіталізацію та невелику кількість ліквідних емітентів, а й про підвищені ризики, які асоціюються з ринком, що має недостатню глибину і перебуває у вразливому стані до зовнішніх шоків.

Третім ключовим учасником сучасного фінансового ринку виступає криптовалютний сектор. Це наймолодша складова фінансової системи, проте саме вона демонструє найдинамічніші темпи розвитку. За відносно короткий

проміжок часу крипторинок перетворився з нішевого цифрового явища на повноцінний сегмент економіки, що формує власну інфраструктуру, регуляторні механізми та інвестиційні інструменти. Сьогодні він здатний конкурувати з традиційними учасниками - банківським та фондовим секторами, пропонуючи альтернативні формати інвестування, зберігання активів і здійснення фінансових операцій.

Швидке зростання криптовалютного ринку пояснюється анонімністю, швидкістю, та дешевизною переводів порівняно з традиційними фінансовими активами.

Україна є одним із світових лідерів за рівнем проникнення криптовалют, а українські користувачі активно застосовують цифрові активи як для інвестицій, так і для проведення розрахунків, донатів та зберігання коштів. Закон «Про віртуальні активи», запропонований у 2022 році, став першим кроком до формування прозорого правового середовища, а інтеграція українського регулювання з європейським стандартом MiCA у 2023–2025 рр. [6, с.1] відкриває можливості для залучення офіційних криптовалютних сервісів, бірж і кастодіальних компаній.

Основною проблемою в проведені аналізу є анонімність криптовалютного сектору, та відсутність державних установ, які б вели статистику купівлі і продажу криптовалюти.

Орієнтуючись на результати опитування «Gradus Research» (у партнерстві з біржою WhiteBIT) проведеного у 2024 році, близько 26 % респондентів серед мешканців великих міст (віком 18–60 років) заявили, що володіють криптовалютою. [43, с.1] Цей показник підтверджує значну проникність цифрових активів у фінансовій свідомості населення — особливо серед молоді та міського населення.

Нові тенденції крипторинку починають відкривати двері все більшому колу людей і українці застосовують їх у кількох ключових цілях:

- інвестиції та спекуляції (купівля з метою зростання курсу);
- збереження заощаджень (частково як хедж проти інфляції чи девальвації);

- платежі та перерахування (перекази, донати, розрахунки в онлайні);
- участь у DeFi, стейкінгу та секторі RWA (торгівля токенізованими акціями, та облігаціями)

Така структурна розгалуженість, у поєднанні зі слабким розвитком класичного фондового сегменту, здатна у майбутньому сформувати ефект часткового заміщення традиційних біржових інструментів. Фактично криптовалютний ринок може поступово перебрати на себе функції, які сьогодні недостатньо виконуються ринком акцій та недержавних облігацій. У ситуації, коли обсяги торгів класичними цінними паперами скорочуються, а інтерес інвесторів зміщується в бік більш динамічних та технологічних активів, цифрові інструменти можуть зайняти нішу, що звільняється, і забезпечити альтернативні канали залучення капіталу для бізнесу та інвесторів.

Висновок до підрозділу

Проведений аналіз діяльності фондових бірж України у 2021–2025 роках показав, що ринок перебуває в умовах суперечливого розвитку. З одного боку, обсяги торгів демонструють поступове зростання, однак це зростання значною мірою забезпечується концентрацією операцій навколо державних облігацій. Такий дисбаланс звужує роль фондового ринку як інструменту залучення приватного капіталу та стримує його інтеграцію у міжнародний фінансовий простір, обмежуючи можливості для формування повноцінної інвестиційної екосистеми.

На цьому тлі криптовалютний ринок в Україні демонструє динамічне розширення та зростаючу популярність серед населення. Все більше громадян обирають цифрові активи як альтернативу традиційним інструментам інвестування, що вказує на формування нової фінансової культури та можливу довгострокову трансформацію структури національного ринку капіталу. З огляду на темпи цифровізації та зростаючу доступність інноваційних технологій, криптовалюти поступово починають виконувати функції, які традиційно належали фондовому ринку, створюючи потенційну конкурентну або комплементарну модель співіснування цих двох сегментів.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Підсумовуючи результати проведеного аналізу основних показників та діяльності ключових секторів фінансового ринку України, можна стверджувати, що у 2021–2025 роках фінансова система країни перебувала у стані активної, але контрольованої адаптації до умов повномасштабної війни. Сукупність отриманих даних формує картину поступового відновлення та стабілізації, однак водночас демонструє наявність значних дисбалансів, що визначатимуть траєкторію розвитку фінансового ринку у наступні роки.

Аналіз інфляції, облікової ставки, рівня безробіття та індексу фінансового стресу показав, що український фінансовий ринок демонструє позитивну динаміку нормалізації.

Вплив повномасштабної війни продовжує формувати межі стабільності фінансової системи. Будь-які зміни на фронті здатні миттєво перекреслити роки економічних зусиль. Саме тому головним фактором стійкості залишається здатність економіки до швидкої адаптації, гнучкість регуляторної політики та своєчасність прийняття рішень з боку державних інституцій.

Банківський сектор, як найбільш розвинений і системоутворюючий елемент фінансового ринку, продовжує залишатися його фундаментом. Незважаючи на складні обставини, банки демонструють прогрес і стійкість. Значну роль відіграє м’яка монетарна політика НБУ, державні програми фінансової підтримки та приплив зовнішніх фінансових ресурсів. Проте збереження високої концентрації активів у державних банках створює ризики надмірної централізації й стримує конкуренцію.

Фондовий ринок, навпаки, залишається найбільш вразливим сегментом фінансової системи. Незважаючи на поступове відновлення торговельної активності, ринок перебуває у стані переформатування: понад 70 % обігу припадає на ОВДП, а ринок корпоративних цінних паперів демонструє значне звуження. У довгостроковій перспективі це може створити «боргову пастку», якщо темпи розвитку корпоративного сегмента не будуть підвищені.

Криптовалютний сектор, навпаки, демонструє стрімкий ріст і стає одним із найдинамічніших елементів сучасної фінансової інфраструктури. Українці використовують цифрові активи як інструмент захисту капіталу, переказів та навіть участі у волонтерських ініціативах. Рівень поширення криптовалют в Україні є одним із найвищих у світі, що свідчить про інноваційну відкритість суспільства та високу здатність економіки до цифрової трансформації.

Узагальнюючи, можна зазначити, що фінансовий ринок України перебуває у фазі структурного оновлення. Банківський сектор забезпечує стабільність та підтримує економіку, фондовий ринок - потребує реформ і модернізації, а криптовалютний сегмент формує нові можливості для розвитку та інтеграції у глобальний фінансовий простір. Сукупність цих процесів дозволяє зробити висновок, що на 2025 рік фінансова система України демонструє стійкість, однак остаточна стабілізація можлива лише за умови завершення війни.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми та чинники деструктивних факторів на фінансовому ринку України

Найсерйознішим деструктивним чинником залишається повномасштабна збройна агресія Росії проти України. Військові події зумовили різке падіння економічної активності, скорочення виробництва, втрату значної частини промислового потенціалу та логістичної інфраструктури. Це безпосередньо впливає на всі сегменти фінансового ринку:

1. Різкі коливання валютного курсу та підвищене навантаження на міжнародні резерви НБУ. Валютний ринок України у 2022–2025 роках перебував під сильним тиском, що спричинило значні коливання курсу. Після введення фіксованого курсу 36,6 грн/дол. у липні 2022 року, НБУ був змушений витрачати великі обсяги резервів для утримання стабільності. Упродовж 2022 року обсяг інтервенцій НБУ сягнув понад 26 млрд доларів США, що є рекордним показником за всю історію країни. [40, с.1]

2. Внутрішні та іноземні інвестори відреагували на війну масовим виходом з українського ринку. За оцінками експертів у 2022 році чистий відтік капіталу перевищив 11,1 млрд дол. США, а обсяг прямих іноземних інвестицій скоротився більш ніж у 4 рази. [38, с.1] Дохідність українських євробондів зросла до 50–65 %, що фактично зробило їх неконкурентними на глобальних ринках. Іноземні портфельні інвестиції практично відсутні з 2022 року, оскільки ринки капіталу залишаються обмеженими, а ліквідність — низькою.

3. Зростання попиту на військові та соціальні видатки посилює боргове навантаження держави. Війна різко збільшила державні видатки і понад 50 % бюджету 2023–2025 років спрямовано на оборону та безпеку. [42, с.1] Соціальні витрати (пенсії, субсидії, допомога внутрішньо переміщеним особам) також зросли більш ніж на 30 %.

4. Демографічний шок — один із найбільш недооцінених, але критичних ризиків для фінансового ринку. За приблизними оцінками чисельність населення України скоротилася з 41,3 млн осіб у 2021 р. до 35,8 млн у 2024–2025 рр. (включно з трудовою міграцією). [29, с.1]

Основні наслідки:

1. Зменшення робочої сили
2. Дефіцит кадрів уже відчувається у промисловості, логістиці, агросекторі, IT, що знижує потенціал економічного зростання.
3. Скорочення споживання
4. Проблеми для пенсійної системи
5. Тиск на банківську систему

Однією з ключових структурних проблем, що гальмують розвиток фінансового ринку України, є повільність та фрагментарність законотворчих процесів. Хоча за останні роки було здійснено низку важливих реформ, нормативно-правова база все ще значною мірою відстає від європейських стандартів та сучасних потреб фінансового сектору.

Після отримання статусу кандидата на вступ до ЄС Україна взяла курс на гармонізацію свого фінансового законодавства з такими ключовими регламентами:

1. MiFID II — регулювання ринків фінансових інструментів;
2. MiCA — регулювання ринку криптоактивів;
3. PSD2 — стандарти платіжних послуг та відкритого банкінгу;
4. EMIR — регламентація деривативів і клірингових операцій.

Однак темпи імплементації цих документів залишаються низькими. Частина реформ навіть не перейшла на етап парламентського розгляду, що створює регуляторні прогалини та збільшує ризики для учасників фінансового ринку.

Складність і затягнутість законотворчих процесів, надмірна кількість правок та випадки свідомого блокування ухвалення важливих нормативних актів формують суттєві перешкоди для розвитку нових економічних секторів та їх

повноцінного функціонування. Подібна ситуація особливо помітна у сферах, які вимагають оперативного регулювання та високої адаптивності законодавства до технологічних змін.

Найпоказовішим прикладом є ринок криптовалют та віртуальних активів. Попри те, що Україна входить до світових лідерів за рівнем використання цифрових активів, закон «Про віртуальні активи» після ухвалення у 2022 році так і не запрацював у повному обсязі через необхідність внесення змін, узгодження з податковим законодавством та імплементацію вимог європейського регламенту MiCA. Як наслідок, ринок фактично функціонує в умовах правової невизначеності: відсутні чіткі правила для бірж, кастодіальних сервісів, майнінгових компаній, а інвестори не мають законодавчих гарантій безпеки своїх активів.

Станом на 2025 рік ринок цифрових активів в Україні фактично продовжує існувати у «сірій зоні» - без чітко встановлених правил оподаткування, визначених норм зберігання та використання криптовалют, а також без зрозумілих вимог до учасників цього ринку. Неврегульованість ключових питань створює правову прогалину, у межах якої один із найпопулярніших та найдинамічніших фінансових інструментів залишається поза межами ефективного державного контролю.

Попри існування законодавчого наміру передати функції регулювання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, фактична її роль у сфері криптовалют є мінімальною. НКЦПФР не здійснює реєстрації операторів ринку, не забезпечує контроль за діяльністю криптобірж, не має механізмів захисту інвесторів та не проводить моніторинг операцій на предмет шахрайства чи маніпуляцій. У результаті українські користувачі залишаються сам на сам із ризиками, а держава без дієвих інструментів впливу на цей сегмент фінансового ринку.

Один із останніх проривів у вирішенні питання оподаткування криптовалют стався в 2025 році — Верховна Рада розглянула законопроект № 10225-д, який встановлює новий податковий режим для операцій із віртуальними

активами. Згідно з цим документом, з 1 січня 2026 року планується введення податку у розмірі 23% на прибуток від крипто-транзакцій: він складається з 18% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 5% військового збору. [39, с.1]

При цьому податковою базою вважається чистий прибуток, тобто різниця між доходом від продажу віртуальних активів та витратами на їхнє придбання за рік. Також законопроект передбачає пільгу в перший рік дії: у 2026-му – ставка 5 % для тих, хто задекларує свої криптоактиви. [39, с.1]

На думку автора, запропонований законопроект є передчасним і недостатньо пропрацьованим, оскільки має ґрунтуватися на вже сформованій нормативній інфраструктурі. Під такою базою слід розуміти комплекс попередніх законодавчих актів, які б визначали загальну архітектуру крипторинку: правила функціонування бірж та провайдерів послуг, умови випуску та обігу цифрових активів, механізми державного нагляду, стандарти зберігання та ідентифікації користувачів, а також інші необхідні регуляторні норми. Лише за наявності чіткої, повної та узгодженої системи регулювання можна говорити про формування цивілізованого ринку у класичному розумінні.

Запровадження ж податкових зобов’язань на нинішньому етапі розвитку галузі може мати зворотний ефект. Існує високий ризик, що це спричинить недовіру та відчуження серед користувачів, які не матимуть чітких гарантій захисту своїх інвестицій і зрозумілих правил роботи. У результаті частина операцій може перейти у тіньовий сектор, а загальний обсяг легальних транзакцій суттєво зменшитися. Це створить додаткові бар’єри для розвитку криптовалютної індустрії в Україні та ускладнить процес її подальшої інтеграції у офіційний фінансовий простір, а простота анонімізації торгівлі на криптовалютному секторі облегшить перехід даного напряму на тіньову сторону.

Однією з найменш помітних, але надзвичайно руйнівних проблем українського фінансового ринку є недостатній рівень фінансової грамотності населення. На відміну від інфляції або нестабільності курсу, ця проблема не має очевидних щомісячних індикаторів, однак її вплив значно ширший і підриває

стабільність фінансової системи на фундаментальному рівні. За результатами досліджень USAID та НБУ, середній показник фінансової грамотності українців залишається одним із найнижчих у Європі. Під час останнього опитування було виявлено, що лише 28% дорослих українців мають базове розуміння фінансової грамотності. [49, с.1]

Це проявляється у нездатності значної частини населення планувати бюджет, оцінювати ризики кредитування, розуміти механізм фінансових інструментів і приймати раціональні економічні рішення.

Наслідки такого стану речей проявляються у високому рівні недовіри до фінансових установ. Історичні події криз, такі як масові банкрутства банків у 1990-х, криза 2008 року, військова агресія Росії у 2024 році- залишили глибокий відбиток у колективній свідомості. Тому для багатьох українців зберігання коштів «поза системою», у готівковому вигляді чи в іноземній валюті вдома, здаються більш безпечними, ніж використання інструментів офіційного ринку.

Низький рівень фінансової грамотності в Україні особливо гостро проявляється під час кризових періодів, коли економічна нестабільність поєднується з високим рівнем соціальної напруги. Саме в такі моменти поведінка населення стає одним із ключових факторів, який може або посилити кризу, або допомогти її подолати. На жаль, український досвід показує, що під час різких коливань курсу, інфляційних шоків чи військових загроз суспільство часто реагує панічно, формуючи хвилі ірраціональної економічної поведінки.

Показовими є події 2014–2015 років та початок повномасштабного вторгнення у 2022 році. Попри запевнення держави про стабільність банківської системи, українці масово знімали депозити, переводили заощадження в долари, скуповували готівку та навіть створювали дефіцит товарів першої необхідності. Така поведінка не лише не захищала вкладників, а й посилювала кризу: банкам бракувало ліквідності, зростав тиск на валютний ринок, а курс гривні знижувався набагато швидше, ніж це було економічно обґрунтовано. Втрата довіри стає самостійним фактором, який поглиблює кризу незалежно від реального стану економіки.

Емоційна реакція населення часто вступає в протиріччя з економічною логікою. Наприклад, у відповідь на підвищення облікової ставки частина населення починає масово конвертувати кошти у валюту, хоча така політика НБУ спрямована саме на підтримку гривні. Аналогічно, під час інфляційних хвиль багато людей скуповують товари «про запас», що лише збільшує дефіцит і прискорює зростання цін. Паніка стає каталізатором нестабільності, підсилюючи ті процеси, яких суспільство намагається уникнути.

Таблиця 3.1

Проблематика низького рівня фінансової освіти

Елемент циклу	Наслідки
Відсутність фінансових знань	Відсутність розуміння економічних процесів, що підвищує рівень тривоги.
Страх та невпевненість	Невизначеність породжує емоційні рішення, втрату раціональності.
Хаотична поведінка населення	Масова конвертація заощаджень, панічне зняття депозитів, імпульсивні покупки.
Економічний шок	Система отримує додатковий тиск, посилюється девальвація, погіршується ліквідність.

Висновки з таблиці 3.1 показують, що панічна поведінка населення під час криз — це не випадкове явище, а логічний наслідок системної проблеми.

1. Відсутність фінансових знань — стартова точка всіх проблем. Коли люди не розуміють, що таке облікова ставка, девальвація, інфляція чи резерви НБУ, будь-які новини про “кризу”, “курс”, “інфляцію” сприймаються не як інформація, а як загроза. Це автоматично піднімає рівень тривоги в суспільстві.

2. Страх перетворюється на масову паніку. Страх у фінансовій сфері майже ніколи не залишається індивідуальним — він дуже швидко поширюється через чутки, соцмережі, телеграм-канали.

3. Хаотична поведінка запускає ланцюгову реакцію.

Масове зняття депозитів, скуповування валюти, ажіотажний попит на товари, конвертація заощаджень - створюють додаткове навантаження на банківську систему, валютний ринок і ціни. Те, чого люди бояться (обвал курсу, дефіцит, ріст цін), частково стає результатом їхніх власних дій.

4. Економічний шок — вже не тільки зовнішній, а й внутрішній.

У підсумку економіка отримує подвійний удар:

– зовнішній (війна, криза, шок на світових ринках)

– і внутрішній (паніка населення, відтік депозитів, тиск на курс).

Це посилює девальвацію, ускладнює роботу банків, змушує НБУ і уряд вживати більш жорстких заходів, які знову лякають людей — і коло замикається.

Варто зазначити, що панічні настрої небезпечні не лише для валютного ринку чи банківської системи, а й для фондового ринку. Низька обізнаність щодо функціонування бірж призводить до масового розпродажу активів у моменти загострення економічної ситуації. Таким чином, навіть перспективні компанії стикаються з різким падінням вартості своїх цінних паперів не через зміну фундаментальних показників, а через психологічний тиск та ірраціональні рішення інвесторів. Це зменшує капіталізацію ринку та загрожує фінансовій стабільності корпоративного сектору.

Останнім чинником деструктивності в даній роботі виступить енергетична нестабільність. у 2022–2025 роках енергетична нестабільність, спричинена масованими атаками на енергетичну інфраструктуру створила значні проблеми для різних напрямів економіки. У той час як більшість секторів залежить від стабільного електропостачання, фінансовий ринок є одним з найбільш чутливих, адже сьогодні його робота майже повністю переведена в цифровий простір.

Банківські установи, фондові біржі, торгові системи, платіжні сервіси, мобільні додатки та криптовалютні платформи функціонують на базі безперервних IT-процесів, хмарних сервісів та дата-центрів. Відсутність електроенергії або нестабільність мережі створюють ризики порушення транзакцій, втрати доступу до рахунків, збоїв у клірингу та торгівлі цінними паперами.

У 2024–2025 роках кілька хвиль масованих ударів по енергетичних об’єктах спричинили скорочення генерації на десятки відсотків. Це призвело до таких явищ:

1. Порушення роботи банківської інфраструктури

- затримки в обробці платежів;

- обмежений доступ до онлайн-банкінгу;
- тимчасове відключення POS-терміналів та банкоматів;
- підвищене навантаження на резервні канали зв’язку.

2. Перебої у роботі біржових майданчиків та торгових платформ. Фондові біржі України, працюючи у режимі електронних торгів, стикаються з ризиками:

- призупинення торгів через технічні збої;
- некоректний обмін даними між учасниками ринку;
- проблеми з оновленням біржових котирувань у реальному часі.

3. Ризики для криптовалютного сектору

Хоча криптовалюти є децентралізованими, доступ до бірж та гаманців потребує стабільного інтернету та електроенергії. Українські трейдери стикаються з ситуаціями, коли:

- неможливо закрити позицію,
- відбуваються втрати через волатильність ринку,
- неможливо пройти верифікацію або підтвердити транзакцію.

Крипторинок працює 24/7, тому навіть короткі відключення можуть призвести до збитків.

4. Зростання операційних витрат фінансових установ

Фінансові організації вимушені інвестувати у:

- генератори,
- аварійні центри обробки даних (DR-сайти),
- автономні системи охолодження,
- супутниковий зв'язок,
- кібербезпеку під час нестабільності мереж.

Висновок до підрозділу 1

Аналіз деструктивних чинників фінансового ринку України демонструє, що його нестабільність формується під впливом одночасно кількох взаємопов’язаних процесів — військових, економічних, інституційних та соціальних. До цього додаються структурні проблеми, як неефективність законотворчих процесів, слабка регуляторна база нових фінансових секторів та

недостатня фінансова грамотність населення, що посилює панічні настрої в періоди криз.

Окремим і надзвичайно значущим викликом виступає енергетична нестабільність, що вкрай болісно вдаряє по ключових фінансових інститутах, які працюють в онлайн-середовищі. Перебої зі світлом і зв'язком порушують роботу банків, фондових майданчиків та криптовалютних платформ, створюючи додаткові ризики для операційної безперервності. Сукупна дія цих факторів не лише ускладнює поточне функціонування ринку, а й стримує відновлення інвестиційної активності та модернізацію фінансової інфраструктури.

Отже, фінансовий ринок України у 2025 році залишається стійким, але водночас вразливим, залежним від зовнішніх шоків і внутрішніх дисбалансів, що потребує комплексної стратегії адаптації та довгострокового реформування.

3.2. Напрямки підвищення ефективності функціонування та розвитку фінансового ринку України

У сучасних умовах цифрова трансформація стала ключовим фактором, що визначає ефективність та конкурентоспроможність фінансових систем у всьому світі. Для України, яка протягом 2022–2025 років працює в умовах воєнних викликів, кібератак, енергетичної нестабільності та постійних економічних коливань, діджиталізація набула не лише інноваційного, а й стратегічного значення. Вона стала базовим інструментом забезпечення безперервності фінансових операцій, стабільності ринку та доступності послуг для населення і бізнесу.

Одним із найбільш вагомих напрямів цифрової трансформації фінансового ринку України є глибока оптимізація банківської інфраструктури. Традиційна модель, що базувалася на розгалуженій мережі фізичних відділень, давно втратила свою ефективність і дедалі більше поступається місцем цифровим формам обслуговування. Сучасна банківська система фактично стоїть перед необхідністю перегляду підходів, які формувалися ще у 90-х роках, коли

відділення були основним способом взаємодії з клієнтами. Нині ситуація принципово змінюється.

Утримання фізичних відділень потребує значних ресурсів: оренди, персоналу, інкасації, енергопостачання, охорони та технічного обслуговування. В умовах війни та енергетичної нестабільності ці витрати зростають, а ефективність роботи відділень падає через перебої в роботі електромережі або обмеження пересування населення. Паралельно з цим частка дистанційних банківських операцій вже перевищила 80–90 %, а в окремих установах — навіть 95 %. Це означає, що більшість клієнтів фактично не потребує фізичної присутності у відділенні для здійснення платежів, переказів, оформлення кредитів або депозитів.

Звідси випливає логічний висновок: мережа відділень має стати меншою, компактнішою та орієнтованою на спеціалізовані функції, а не на рутинне обслуговування.

Перехід до моделі «мінівідділень» та smart-офісів є найбільш вигідним. У світі фінансів спостерігається чітка тенденція до появи так званих «smart-branch» - компактних офісів, у яких персонал виконує переважно консультаційні або складні операції (іпотека, корпоративні угоди, складні юридичні процедури). [52, с.1]

В Україні ця модель може стати надзвичайно актуальною, адже дозволить:

- скоротити витрати банків на інфраструктуру щонайменше на 40–60 %;
- зменшити залежність від енергетичних ризиків;
- зосередити ресурси на розвитку IT-платформ;
- перерозподілити персонал із відділень у цифрові контакт-центри та служби підтримки;
- забезпечити доступність у регіонах, де будівництво повноцінного відділення економічно невигідне.

Таким чином, відділення не зникають повністю, але стають значно компактнішими, технологічно оснащеними й з меншими витратними.

Найяскравішим прикладом успішної оптимізації є всім відомий онлайн застосунок «Приват24» та діяльність «Monobank», який повністю відмовився від традиційної фізичної інфраструктури, зосередившись на мобільному застосунку, цифровій підтримці та співпраці з IT-компаніями. Така модель довела, що сучасний банк може:

- працювати 24/7 навіть під час відключень електроенергії;
- проводити всі ключові банківські операції дистанційно;
- обслуговувати мільйони клієнтів без жодного відділення;
- забезпечувати найнижчий рівень витрат на одного клієнта;
- показувати один із найвищих рівнів задоволеності користувачів.

Цей кейс демонструє українським банкам, що оптимізація - це не скорочення, а перехід на якісно новий рівень ефективності. Повторити модель «чистого онлайн-банку» можуть не всі, але більшість установ здатна впровадити її ключові елементи - від онлайн ідентифікації до цифрової видачі кредитів і автоматизації внутрішніх процесів.

Україна має один із найвищих рівнів інтересу до цифрової фінансової діяльності серед країн, що розвиваються. Однак частина населення (особливо старші люди або мешканці малих населених пунктів) досі потребує підтримки у користуванні цифровими сервісами. Тому оптимізація інфраструктури має супроводжуватися процесом навчання, та поступової інтеграції в життя громадян.

Другим можливим напрямом по розвитку фінансового ринку є інтеграція криптовалют. І якщо розвиток банківського сектору виступає скоріш як опція, то інтеграція криптоіндустрії стає питанням виживання фінансового ринку України.

У 2025 році криптовалютний ринок поступово перетворюється на важливий елемент фінансової екосистеми України. Попри відсутність повноцінного правового поля та низку економічних ризиків, цифрові активи стали одним із найдинамічніших секторів, який забезпечує доступ населення до альтернативних форм інвестицій, міжнародних переказів та збереження капіталу

в умовах нестабільності. Низька вартість транзакцій, швидкість, транскордонність і безперервність криптовалют стають ключовими факторами до заміщення банківського і фондового ринку в більшості країн.

Для України ця тенденція має стратегічне значення. У воєнних умовах, коли стабільність національної валюти та банківської інфраструктури постійно перебуває під загрозою, крипторинок виступає резервним каналом для збереження, переміщення та інвестування коштів. Користувачі дедалі частіше використовують цифрові активи як інструмент захисту від девальвації та непередбачуваності локального ринку. Фактично криптовалюти стали «страхувальним полісом» для домогосподарств і малого бізнесу — тим, чим вони вже давно стали у країнах, де національна валюта втратила свою функцію.

Однак ключовим завданням України сьогодні є не просто адаптуватися до існування криптовалют, а інтегрувати їх у фінансову систему так, щоб вони працювали на економіку, а не поза нею. Потенціал розвитку тут величезний. Наприклад, криптовалюти можуть стати основою для створення нових механізмів інвестування у відбудову країни через токенізацію державних і корпоративних активів через з сегмент RWA (сфера переносу реальних активів в цифрові активи на блокчейні). Це дозволить громадянам і зовнішнім інвесторам брати участь у фінансуванні інфраструктурних проектів без бюрократії та з мінімальними бар’єрами входу, подібно до того, як у США будуються проекти через STO (security token offering). [37, с.1]

Важливим напрямом є і поступове зближення криптовалютного сектору з банківською системою. У багатьох країнах після фінансових потрясінь саме банки стали провідниками між цифровими активами та населенням. У Туреччині, де ліра зазнала багаторічної девальвації, банки отримали право працювати з біржами криптовалют, що підвищило прозорість і безпеку ринку. Аналогічні моделі можуть бути використані і в Україні. Банки здатні забезпечити безпечну інфраструктуру, сервіси зберігання активів та гарантований обмін цифрових валют на гривню, що суттєво зменшить тінізацію ринку.

Крім того, досвід Нігерії демонструє, що за умов жорстких валютних обмежень строкові та стейблкоїн-операції можуть стати альтернативним способом здійснення міжнародних розрахунків. Україна, яка стикається з тимчасовими валютними обмеженнями під час війни, могла б використати цей досвід для створення контрольованих каналів транскордонних платежів на базі блокчейн-систем.

Розвиток криптовалютного сектору має спиратися й на нову нормативну модель. Замість жорсткого контролю або повної свободи Україні потрібні чіткі правила гри:

- прозоре оподаткування
- легалізована діяльність бірж
- стандарти безпеки та державний інститут нагляду, здатний діяти ефективно, не обмежуючи інновацій.

Лише за умови запровадження чітких та зрозумілих правил регулювання криптовалютний сегмент зможе стати не лише додатковим елементом фінансової системи, а повноцінним партнером традиційних фінансових інституцій. У такому середовищі фондовий ринок автоматично опиниться у ролі або ключового союзника в модернізації економіки, або першого конкурента, оскільки обидва ринки виконують схожі функції - акумулюють капітал, забезпечують інвестування та створюють умови для вільного руху фінансових ресурсів.

Водночас модернізація фондового ринку залишається одним із найскладніших викликів останніх десятиліть. Українська біржова інфраструктура, яка історично розвивалась у межах класичної моделі торгівлі цінними паперами, нині стикається з обмеженнями, що роблять її традиційну реорганізацію малоперспективною. Просте копіювання структур європейських чи американських бірж не дасть очікуваного результату, оскільки ринок перебуває у зовсім інших економічних, політичних та технологічних умовах..

Подальший розвиток біржового сектору неможливий без його активної інтеграції у цифрові канали, якими сьогодні користується більшість громадян.

Найбільш реалістичним напрямом модернізації є поєднання біржових інструментів із уже сформованою інфраструктурою банківських застосунків. Українські банки володіють унікально високою часткою користувачів мобільного банкінгу, що відкриває можливість створити новий формат доступу до фондового ринку - без окремих брокерських кабінетів, без зайвих етапів авторизації, у максимально спрощеному інтерфейсі.

У світовій практиці подібні інтеграційні моделі вже довели свою ефективність. Наприклад, у США та Європі банки надають можливість купувати акції та облігації безпосередньо у мобільних додатках, що збільшує кількість роздрібних інвесторів та пожвавлює ринок. Україна має потенціал повторити й навіть розвинути цю модель, поєднавши банківську довіру з біржовими інструментами. Інтеграція фондових бірж у застосунки провідних банків - таких як Monobank, Приват24 чи Sense SuperApp - може кардинально змінити динаміку ринку, забезпечивши легкий доступ до інвестицій десяткам мільйонів користувачів.

Така співпраця принесе взаємні вигоди: банки розширять спектр послуг і підвищать лояльність клієнтів, а фондовий ринок отримає нову ліквідність та приплив приватних інвесторів, яких на сьогодні йому бракує. Крім того, цифрова інтеграція дозволить оперативно оновлювати інформацію про вартість паперів, запускати інвестиційні продукти різного рівня складності, впроваджувати автоматизовані портфелі та спростити процеси купівлі-продажу до кількох кліків.

Одним із найбільш перспективних напрямів цифрової трансформації фінансового сектору є інтеграція державної платформи «Дія» з фондовим ринком. Україна вже створила унікальну цифрову екосистему, в якій громадяни звикли використовувати електронні документи, електронний підпис та онлайн-послуги не лише для державних сервісів, але й для банківських та фінансових операцій. Логічним кроком наступного етапу розвитку стане перенесення цієї довіри та цифрової зручності у сферу інвестування.

На сьогодні проблема доступності фондового ринку полягає не тільки у відсутності фінансових інструментів, а у високих бар'єрах входу: необхідність реєстрації у брокера, верифікації, проходження KYC-процедур, підписання договорів та відкриття окремих рахунків. У країнах із низьким рівнем біржової культури саме складність початкового етапу часто стримує нових інвесторів. Використання «Дії» як універсального інструменту ідентифікації та підпису могло б повністю усунути ці бюрократичні обмеження.

Інтеграція фондового ринку з «Дією» може реалізуватися у декількох ключових напрямах. По-перше, «ДіяПідпис» здатен стати повноцінним засобом авторизації для відкриття інвестиційних рахунків і проведення біржових операцій, що дозволить скоротити процес реєстрації до кількох хвилин (прикладом цього є криптовалютна біржа «Binance»). По-друге, у самому застосунку може бути створений агрегатор інвестиційних інструментів - державних облігацій, корпоративних цінних паперів або токенізованих активів. Такий формат уже успішно працює у сфері купівлі військових ОВДП, але його потенціал значно ширший.

По-третє, «Дія» може стати майданчиком для інвестування у відбудову країни через механізм токенізації проектів. Кожна інфраструктурна ініціатива - реконструкція мостів, будівництво житла чи модернізація енергетики - може бути представлена у вигляді цифрових інвестиційних продуктів, доступних громадянам та міжнародним партнерам через зрозумілий і прозорий інтерфейс.

Переваги інтеграції «Дії» з фондовим ринком:

- Підвищення прозорості обороту коштів. Усі операції можуть фіксуватися в єдиній цифровій екосистемі, що значно ускладнює можливість тіньових схем та маніпуляцій.
- Спрощення доступу для населення через відкриття інвестиційного рахунку через «Дія.Підпис» займає кілька секунд, що знижує бар'єри входу на фондовий ринок.

- Зростання ліквідності ринку. Простота доступу мотивує широкі верстви населення інвестувати навіть невеликі суми, що збільшує загальний обсяг операцій.
- Уніфікація інфраструктури. «Дія» може стати єдиним стандартом ідентифікації, авторизації й підпису, усуваючи дублювання процесів у брокерів та бірж.
- Потенціал для запуску токенізованих державних проектів. Інвестування у відбудову інфраструктури може стати масовим та доступним.

Можливі ризики та недоліки:

- Зростання кіберзагроз. Концентрація фінансових операцій у державному сервісі робить «Дію» привабливим об’єктом для кібератак.
- Надмірна централізація системи. Залежність ринку від одного сервісу збільшує вразливість у разі технічних збоїв або перебоїв в електропостачанні.
- Зниження конкуренції. Якщо «Дія» стане домінуючим каналом доступу до ринку, це може обмежити розвиток приватних фінтехів і брокерських сервісів.
- Потреба у значних витратах на підтримку та модернізацію. Розширення функціоналу потребує інвестицій у сервери, резервні системи, криптографічний захист.
- Ризики неправильної поведінки недосвідчених інвесторів. Спрощення доступу не гарантує розуміння ризиків, що може спричинити хвилі панічних продажів.

Висновок до підрозділу:

Інтеграція фондового ринку, банківських сервісів та криптовалютної інфраструктури з сучасними цифровими платформами, зокрема «Дією», формує реальний потенціал для модернізації фінансової системи України. Запропоновані напрямки здатні скоротити витрати учасників ринку, підвищити прозорість фінансових потоків і забезпечити масовий доступ населення до інвестиційних продуктів. Міжнародний досвід підтверджує, що саме цифровізація дозволяє країнам із нестабільним економічним середовищем швидше відновлювати фінансову активність та зменшувати тінізацію операцій.

Разом із тим запропоновані заходи потребують належного правового підґрунтя, оскільки без оновленої законодавчої бази та належного рівня кіберзахисту будь-яка масштабна інтеграція може створити додаткові ризики. Отже, подальша діджиталізація має стати інструментом не лише технологічного оновлення, але й підвищення стійкості та ефективності фінансового ринку в умовах післявоєнного відновлення.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

Проведений аналіз деструктивних чинників фінансового ринку України дозволяє зробити висновок, що нинішній стан фінансової системи формується під впливом сукупності взаємопов'язаних ризиків, більшість із яких мають комплексний і системний характер. Військові дії, продовжують залишатися ключовим джерелом нестабільності, оскільки створюють додаткові навантаження на систему.

Суттєвим дестабілізуючим фактором залишається недосконаліть законодавчої бази та повільність ухвалення важливих нормативно-правових актів. Це особливо помітно у контексті регулювання ринку віртуальних активів, де відсутність чітких механізмів оподаткування, контролю та правового захисту учасників створює середовище невизначеності. Аналогічні проблеми простежуються і в інших сегментах фінансового ринку, де застарілі норми та непослідовність правозастосування обмежують ефективність регуляторної політики та стримують розвиток нових фінансових інструментів.

Не менш вагомим чинником ризику є низький рівень фінансової грамотності населення. У кризових ситуаціях це проявляється у швидкому поширенні панічних настроїв, масовому знятті депозитів, різких коливаннях попиту на валюту або схильності до сумнівних фінансових схем. Брак знань змушує громадян реагувати емоційно, що формує додаткові шоки для банківського сектора та збільшує загальну нестабільність ринку.

На цьому фоні диджиталізація визначається одним із ключових напрямів розвитку фінансового ринку. Цифрова трансформація здатна підвищити ефективність операцій, зменшити витрати, посилити прозорість і забезпечити громадянам доступ до інвестиційних інструментів незалежно від місця проживання. Особливо значущим є інтеграція фінансової інфраструктури з державними цифровими сервісами, зокрема платформою «Дія». Розширення можливостей відкриття рахунків, проведення інвестиційних операцій, ідентифікації та податкової взаємодії через єдиний цифровий простір здатне

революціонізувати фінансову екосистему та забезпечити її відповідність європейським стандартам.

У підсумку фінансовий ринок України у 2025 році виступає системою, що поєднує стійкість і вразливість. Він демонструє здатність до адаптації в умовах безпрецедентних викликів, але водночас залишається залежним від зовнішніх шоків, внутрішніх дисбалансів та структурних обмежень. Подальший розвиток ринку вимагатиме комплексного підходу, спрямованого на підвищення інституційної спроможності, розбудову цифрової інфраструктури та формування сучасного правового середовища. Лише за таких умов український фінансовий сектор зможе забезпечити стійку післявоєнну відбудову, інтеграцію у глобальну економіку та формування конкурентоспроможної фінансової екосистеми.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно розглянути стан, проблеми та перспективні напрями розвитку фінансового ринку України в умовах воєнної економіки та глибокої цифрової трансформації. Робота поєднала теоретичний аналіз категоріального апарату, вивчення функціональних характеристик фінансових інструментів, практичний аналіз секторів фінансового ринку та розгляд деструктивних чинників, що негативно впливають на його стійкість. На основі цього сформовано узагальнені висновки щодо ролі фінансової системи у відновленні економіки країни та забезпеченні її довгострокової конкурентоспроможності.

У першому розділі роботи були систематизовані наукові підходи до визначення сутності фінансового ринку, його функцій та структури. Установлено, що фінансовий ринок відіграє роль ключового механізму акумуляції, перерозподілу та трансформації фінансових ресурсів у межах національної економіки. Його якісний стан безпосередньо впливає на динаміку інвестиційних процесів, формування державних фінансів та рівень фінансової стабільності в цілому. Особливу увагу приділено розкриттю економічного змісту фінансових інструментів та їх класифікації за рівнем ризику, термінами обігу, механізмом формування доходу та функціональним призначенням. З’ясовано, що саме різноманітність інструментів визначає гнучкість та ефективність фінансового ринку, а також можливість адаптації до кризових явищ.

Результати аналізу історичних етапів формування фінансового ринку України засвідчили, що його розвиток відбувався нерівномірно та переважно під впливом зовнішніх економічних і політичних чинників. Перехід до ринкової моделі економіки супроводжувався фрагментарним формуванням інфраструктури, слабкою інституційною базою та недостатнім рівнем довіри з боку населення. Відсутність цілісної державної стратегії щодо розвитку ринку капіталів і фінансових інструментів призвела до домінування банківського

сектору на шкоду фондовому, що, у свою чергу, знизило потенціал мобілізації довгострокових інвестиційних ресурсів.

Другий розділ дослідження було присвячено аналізу функціонування ключових секторів фінансового ринку у 2021–2025 роках. Установлено, що в умовах війни фінансова система України загалом зберегла операційну стійкість, проте зіткнулася з новими, нетиповими викликами. Попри зростання ролі державних фінансових потоків, фондовий ринок залишився слабо диверсифікованим і надмірно орієнтованим на операції з державними борговими інструментами. Це знижує здатність ринку виконувати функцію залучення приватного капіталу та інтеграції в міжнародні фінансові ринки.

Окрему увагу в роботі приділено ролі криптовалютного сектору як альтеративного сегмента фінансового ринку, що розвивається поза межами класичної фінансової системи. У ході дослідження встановлено, що популярність віртуальних активів в Україні зумовлена передусім обмеженим доступом до фондових інструментів, високими трансакційними витратами на традиційних ринках і потребою населення у швидких та мобільних інвестиційних рішеннях. Криптовалюти фактично виконують функцію компенсаційного механізму для недорозвиненого ринку цінних паперів, однак відсутність чіткого правового регулювання знижує потенціал їх повноцінної інтеграції в офіційний фінансовий сектор.

У третьому розділі проаналізовано деструктивні чинники фінансового ринку України, серед яких провідну роль відіграють воєнні ризики, енергетична нестабільність, недосконале законодавство та низький рівень фінансової культури населення. Встановлено, що сукупна дія цих факторів створює ситуацію зростання системних ризиків, які послаблюють довіру до фінансових інституцій та стримують інвестиційну активність. Особливої гостроти проблема набуває в умовах цифровізації, коли стабільність ринку значною мірою залежить від надійності енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури.

Водночас у роботі обґрунтовано, що цифрова трансформація є найбільш перспективним напрямом підвищення ефективності функціонування

фінансового ринку України. Запропоновано концепцію поступової цифрової інтеграції фондового ринку, банківських установ і криптовалютного сектору з використанням державних електронних платформ. Особливу увагу приділено потенціалу інтеграції фінансових сервісів із державними цифровими інструментами, що здатні забезпечити прозорість фінансових потоків, спростити доступ до інвестиційних продуктів і скоротити операційні витрати як для інвесторів, так і для фінансових установ.

Доведено, що подальший розвиток ринку неможливий без гармонізації правового поля з міжнародними стандартами, формування ефективних механізмів захисту інвесторів та створення стимулів для розвитку внутрішнього ринку капіталів. У роботі зроблено акцент на необхідності формування власної національної моделі фінансового ринку, адаптованої до реалій країни, а не механічного запозичення зарубіжного досвіду. Саме комплексність реформ, що включає регуляторні, технологічні та освітні заходи, може забезпечити структурну трансформацію фінансового середовища.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості їх використання під час розроблення державних програм розвитку фінансового ринку, підготовки аналітичних матеріалів для фінансових інституцій та формування рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості України. Окремі висновки можуть бути використані в навчальному процесі під час викладання дисциплін фінансового спрямування.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що фінансовий ринок України перебуває на етапі системного перелому, коли одночасно відбувається адаптація до воєнних умов та формування основ цифрової фінансової інфраструктури майбутнього. Подальший розвиток ринку залежатиме від швидкості та якості інтеграції інноваційних рішень, створення стабільного регуляторного середовища та підвищення фінансової грамотності населення. У цьому контексті особливої актуальності набуває стратегія переходу від фрагментарного реформування до цілісної довгострокової політики розвитку фінансової системи.

В умовах післявоєнного відновлення фінансовий ринок здатен стати не лише інструментом перерозподілу ресурсів, а потужним каталізатором економічного відродження та інтеграції України у світовий фінансовий простір. Реалізація запропонованих у роботі напрямів дозволить підвищити ефективність національної фінансової системи, зміцнити її стійкість до зовнішніх шоків та сформувати сприятливе середовище для довгострокових інвестицій. З огляду на це, тема дослідження є не лише актуальною, а й стратегічно важливою для формування фінансової архітектури України майбутнього.

ДЖЕРЕЛА

1. Вісник УжНУ. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/56_2025ua/9.pdf (дата звернення: 20.11.2025)

2. Гаряга Л. В. Фінансовий ринок : навчальний посібник. – Київ : КНЕУ, 2020. – 35 с.

3. Закон України «Про валюту і валютні операції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text (дата звернення: 17.10.2025)

4. Закон України «Про запобігання легалізації доходів…». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text (дата звернення: 02.11.2025)

5. Закон України «Про здійснення розрахунків в іноземній валюті». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446/95 (дата звернення: 09.10.2025)

6. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 20.11.2025)

7. Закон України «Про Національний банк України ». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text (дата звернення: 11.10.2025)

8. Законодавчі матеріали України. URL: https://zakononline.ua/documents/show/366908___366973 (дата звернення: 13.10.2025)

9. Кравченко А. С. Фінансова система України: сучасний стан та перспективи розвитку. – Харків : ХНЕУ, 2021. – 310 с.

10. Міністерство економіки України. Інфляція у 2022 році. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?id=9512e49a-23c2-4fe3-856e-ffde6c603089 (дата звернення: 04.11.2025)

11. Міністерство фінансів України. Інвестиції в ОВДП. URL: https://www.project.minfin.com.ua/privatbank/shho-take-ovdp-ta-yak-u-nyx-investuvaty (дата звернення: 21.10.2025)

12. Мінфін. Активи банків. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/ (дата звернення: 20.11.2025)

13. Мінфін. Кількість банків в Україні. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/ (дата звернення: 20.11.2025)
14. Мінфін. Пасиви банків. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/ (дата звернення: 20.11.2025)
15. Мінфін. Показники інфляції. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/ (дата звернення: 16.11.2025)
16. Молодий вчений. Податкові надходження. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/5581/5464 (дата звернення: 08.11.2025)
17. Мочерний С. В. Економічна теорія : навчальний посібник. – Львів : Світ, 2018. – 20 с.
18. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/documents/zakon-ukrani-pro-tsnn-paperi-ta-fondoviy-rinok/ (дата звернення: 27.10.2025)
19. НБУ. Архів рішень монетарної політики. URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish (дата звернення: 06.11.2025)
20. НБУ. Інфляційний звіт III кв. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q3.pdf (дата звернення: 20.11.2025)
21. НБУ. Інфляційний звіт II кв. 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf (дата звернення: 19.11.2025)
22. НБУ. Статистика фінансового сектору. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial (дата звернення: 14.11.2025)
23. НБУ. Фінансова стабільність. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi (дата звернення: 20.11.2025)
24. НКЦПФР. Аналітика. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення: 20.11.2025)

25. НКЦПФР. Аналітичні матеріали. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення: 12.11.2025)
26. Оспіщева В. І. Фінансові ринки та їх інституційна структура. – Одеса : Астропринт, 2018. – 33 с.
27. Податкова служба України. Новини оподаткування. URL: https://vin.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/909012.html (дата звернення: 31.10.2025)
28. Портал «Дія». URL: https://diia.gov.ua (дата звернення: 15.10.2025)
29. Укрінформ. Скорочення населення. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3918897-vid-pocatku-vijni-naselenna-ukraini-skorotilosa-na-10-miljoniv-ludej-oon.html (дата звернення: 20.11.2025)
30. Фондові біржі в Україні // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фондові_біржі_в_Україні (дата звернення: 07.10.2025)
31. Центр економічної стратегії. Рівень безробіття. URL: https://ces.org.ua/unemployment_level_lowest/ (дата звернення: 18.11.2025)
32. A-Economics. Класифікація. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/780 (дата звернення: 20.11.2025)
33. A-Economics. Наукова стаття. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/635 (дата звернення: 05.10.2025)
34. Bank for International Settlements (BIS). Financial markets between speculation and investment : speech, September 1, 2016. URL: https://www.bis.org/review/r160901b.htm (дата звернення: 01.10.2025)
35. Binance Academy. The psychology of market cycles. URL: https://www.binance.com/uk-UA/academy/articles/the-psychology-of-market-cycles (дата звернення: 03.10.2025)
36. Ecoaction. Міжнародна фінансова допомога Україні. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/3_International-Finan-Support-Ukraine-Recovery2024s2.pdf (дата звернення: 20.11.2025)
37. Exbase.io. STO. URL: https://exbase.io/uk/wiki/shho-take-sto (дата звернення: 20.11.2025)

38. Eximbank. Фінансова звітність. URL: https://www.eximb.com/assets/files/download/a1-1-2-stand-alone-fs-exim-2022-encrypt.pdf (дата звернення: 20.11.2025)
39. EY Ukraine. Податки на віртуальні активи. URL: https://www.ey.com/uk_ua/it-tax-law-digest/the-draft-law-on-the-taxation-of-income-from-virtual-assets-approved-by-the-parliamentary-committee (дата звернення: 20.11.2025)
40. Finbalance. Валютні інтервенції НБУ. URL: https://finbalance.com.ua/news/nbu-v-2022-rotsi-prodav-25-mlrd-ale-yoho-rezervi-zmenshilisya-lishe-na-245-mlrd (дата звернення: 20.11.2025)
41. Finclub. Кредитування МСБ. URL: https://finclub.net/news/v-ukraini-torik-na-22protsent-zroslo-kredytuvannia-maloho-ta-serednoho-biznesu.html (дата звернення: 20.11.2025)
42. Focus.ua. Бюджет на оборону. URL: https://focus.ua/uk/economics/573665-ukrayina-spryamovuye-ponad-50-vidatkiv-derzhbyudzhetu-na-oboronu-nardep (дата звернення: 20.11.2025)
43. Forklog. Криптовалюти в Україні. URL: https://forklog.com.ua/news/opytuvannya-chvert-ukrayintsiv-volodiye-kryptovalyutamy (дата звернення: 20.11.2025)
44. Interfax-Ukraine. Євробонди України. URL: https://interfax.com.ua/news/economic/572634.html (дата звернення: 20.11.2025)
45. Inzhur.REIT. Цінні папери. URL: https://www.inzhur.reit/blog/shho-take-czinni-paperi (дата звернення: 20.11.2025)
46. LB.ua. Зміна курсу гривні. URL: https://lb.ua/economics/2022/07/22/523921_366_chomu_nbu_zminiv_kurs_grivni_i_shcho.html (дата звернення: 10.11.2025)
47. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Cooperation with international financial institutions. URL: https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/economic-cooperation/cooperation-ukraine-international-financial-institutions (дата звернення: 25.10.2025)

48. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. – 13th ed. – New York : Pearson Education, 2022. – 56 p.
49. MyFinance. Фінансова грамотність. URL: https://myfinance.co.ua/analityka/hroshi-liubliat-rakhunok-naskilky-finansovo-hramotni-ukraintsi-242/ (дата звернення: 20.11.2025)
50. Opendatabot. Банки України 2025. URL: https://opendatabot.ua/analytics/banks-2025-6 (дата звернення: 20.11.2025)
51. Protocol.ua. Закон України «Про фінансові послуги». URL: https://protocol.ua/ua/pro_finansovi_poslugi_ta_dergavne_regulyuvannya_rinkiv_finansovih_poslug/ (дата звернення: 29.10.2025)
52. RenomeSmart. Smart bank branch. URL: https://renomesmart.com/en/smart-bank-branch/ (дата звернення: 20.11.2025)
53. Studentam. Категорії. URL: https://studentam.net.ua/content/view/4556/132/ (дата звернення: 20.11.2025)
54. Studentam.net.ua. Аналітика валютного курсу. URL: https://studentam.net.ua/content/view/5094/132/ (дата звернення: 19.10.2025)
55. Studfile. Фінансові інструменти. URL: https://studfile.net/preview/7806993/page:2/ (дата звернення: 20.11.2025)
56. Volia.cx.ua. Різниця між SEPA та PSD2. URL: https://raba.volia.cx.ua/ukraincyam/u-chomu-riznicya-mizh-sepa-ta-psd2.html (дата звернення: 23.10.2025)
57. Wikipedia. High-yield debt. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/High-yield_debt (дата звернення: 20.11.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

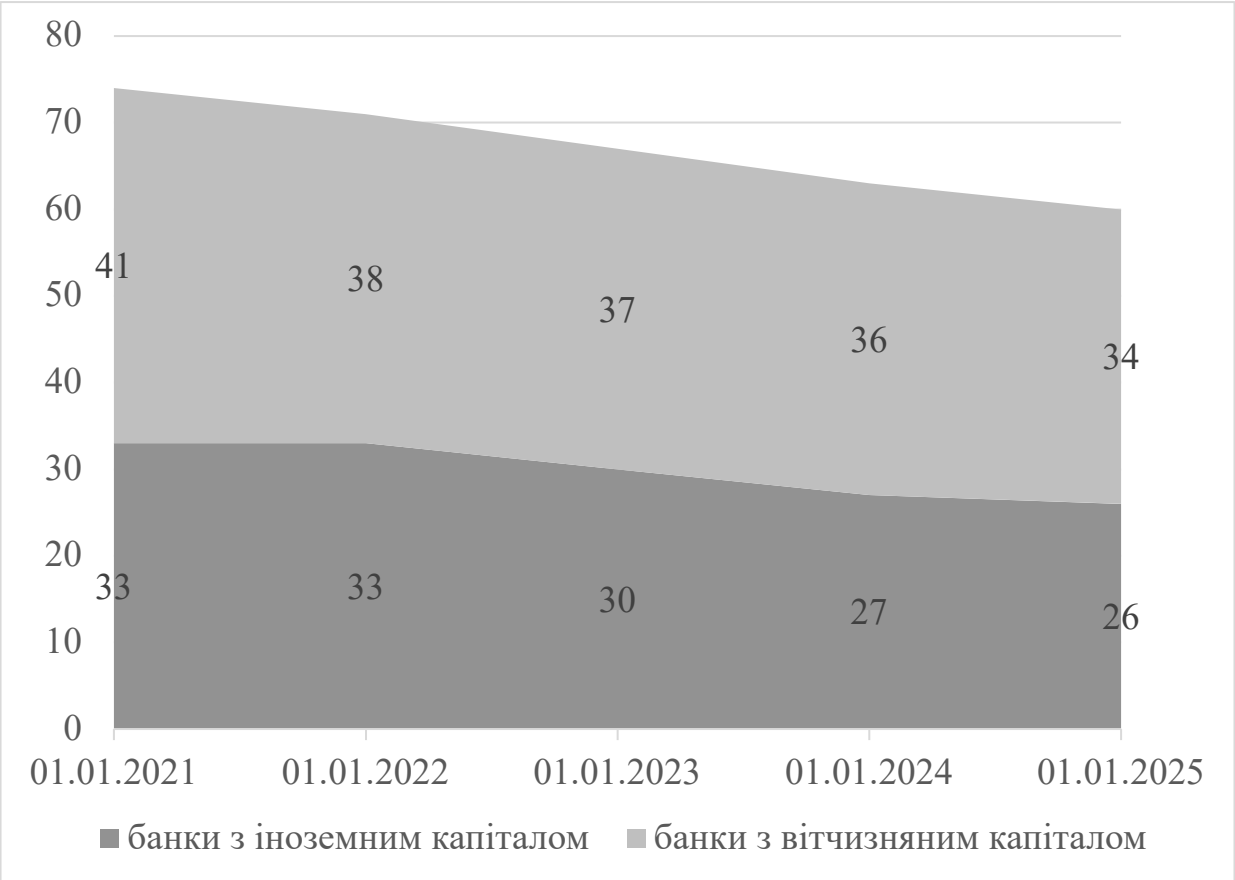
Графік індексу фінансового стресу протягом 2021-2025 року

Джерело: складено автором на основі [23, с.1]

Додаток Б

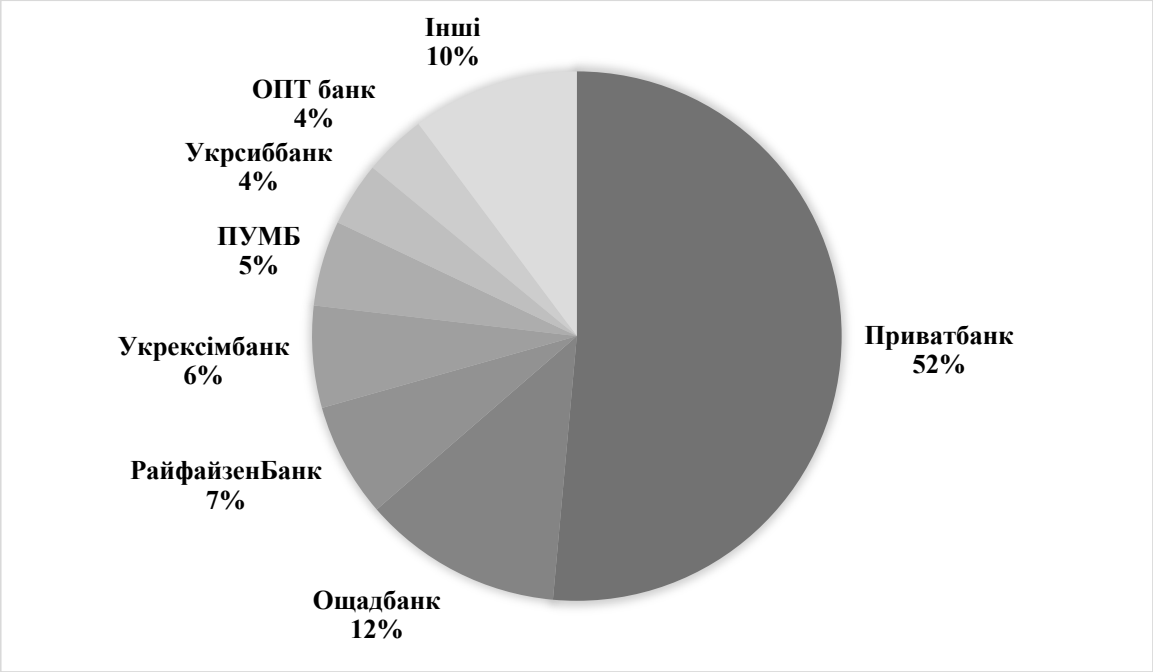
Кількість банків у період 2021-2025 року

Джерело: складено автором на основі [13, с.1]

Додаток В

Топ банків України по прибутку на перший квартал 2025 року

Джерело: складено автором на основі [50, с.1]